

בטאון לתורה וחסידות מבי מדרשא דקהילות חסידי בראד • סיון תשפ"ג

מנישה חושב

וויליאמסבורג • בית שמש • עיה"ק צפת תובב"א

משולחן העורך

ביאור החילוקים בבחינת המצוות בכללם אשר הם נחלקים לשנים, חלק הראשון הוא רובי המצוות, כמו ק"ש ותפילין ושופר וצום העשור ודומיהן, אשר לא יהנה הגוף מעשייתם זולת הנפש לבדה. חלק השני הוא כמו מצות עונג שבת ושמחת יו"ט וכדומה, אשר גם כחות הגופנית יהנו בעשייתם.

והנה החלק הראשון נקל מאוד לאיש גלובל לעבוד עבודתם בתשוקה נמרצה וכונה רצויה ואין מעצור בעדה, כי אף אם כחות הגופני וחושיו יתיצבו כמו נד ויתנו כתף סוררת, הנה הנפש המשכלת

כחה במתנה ואונה בשרירי בטנה, להתיש כחם ולהכניע רוחם השח עד לעפר, היא במרום תשכון, ידה על עליונה, כי היא השלטת והם עבדיה. ואולם החלק השני מהעבודה, המושגים באמצעות הנאת הגוף וכחותיו, ותוכן כונה הרצוי בחלק עבודה זאת הוא לבטל הנאת הגופנית, ולהקדישם כולו קודש בלתי לד' לבדו, ענינם כבד מאוד על האדם אשר מעפר יסודו, וכמעט הוא מהנמנע להשיגם בשלימות הראוי וכונה הרצויה בהם, אם לא בעזר וסיוע אלקי, אשר יעזור לנפש המשכלת להפוך הזולל ליקר והנקלה לנכבד, ולהקדש הגוף וכחותיו כולו קודש

המשך בעמוד ב

דברי הכנה והתעוררות לקראת חג השבועות

מאוצר אמרותיו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א קבלת התורה וחג השבועות

פטירת השושבין ביום הנישואין

מצוות צריכות כוונה

אש תוקד על המזבח לא תכבה

קווים לדמותו, לשמו ולזכרו של כ"ק מרן הרה"ק רבי יחיאל מיכל מיכלאוויטש זצוק"ל הי"ד האדמו"ר מבראד

משולחן העורך

המשך מעמוד א

רביה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע.

כשנביע יסוד זה בנוסח בראד, נוכל להגדיר כי עבודת הנפש ביחס לגוף, נמשלים ע"י אור וכלי, עניין זה מתבטא גם בעניין האור השורה בבתי החסידים דבראד וכליהם. ובהבנת הדברים, כשנרצה להביע עד"מ את האור שיש באחד מהכוללים דחסידי בראד אם בוויילאמסבורג או עיה"ק צפת או בבית שמש לא נוכל יותר מלספר אשר יושבים עשרות אברכים ומתעלים יחדיו על התורה ועבודה. כל בר דעת מבין שאין בכתיבה זו כלי כדי לתת לקורא בית יד אחיזה ותפיסה בהאור.

בבואנו להוציא גליון זה לאור שהוא בכלי נאה ומלא אור נפלא, מצרפים אנו את הכלי להאור, ויהא רעווא שיתקבל בחיבה קמיא רבנן ותלמידיהון.

עניין זה מתבטא גם בזווית נוספת, אשר תהילה לקל כי כל אחד רואה אשר בתקופה האחרונה זכינו להארה שמיימית אשר מוסדות בראד על כל מקומותיה עוברת תקומה והתעוררות, וב"ה בכל מושבותיה המוסדות הק' פורחים מעל המשוער, הנה כל אלו שזכו ונותנים יד וכתף יד בפעולות הק', ואינם חוסכים טורח וממון בפעולות גדולות ונצורות, לכאורה הלוא המה כולם רק בחלק חיצוניות המעשים, מעשים אשר אין עצם פעולתם הוא בעבודת הנפש וכו', אבל כפי שלמדנו מדברי רבינו האור יצחק הוא שהכל הוא בכח התאגדות החסידים בעבודותם הק' בחלק האור והפנימיות לאורו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, אשר מכוחם יהיו גם הכלים בלתי לה' לבדו.

א גוט יום טוב

העורך

לד' ואולם העזר הזה לא יראה ולא ימצא בלתי כשרידיים השלימים אשר השלימו עצמם במה שמוטל עליהם מחלק הראשון מהעבודה, לעבוד עבודתה בכונה רצויה ובחשק נמרץ לשמו יתעלה לבד, בלי נטות אחרי התפארות וכבוד המדומה. עליהם יזרח כבוד ד' להביאם אל גרם המעלה מחלק השני מהעבודה להיות כולו קודש, כאשר אמרנו. וע"ז אמרו הבא לטהר מסייעין לו, כלומר מי שמטהר עצמו בחלק הראשון, אשר אין צריך לסיוע בזה, כמ"ש הכתיב כי קרוב אליך הדבר, כלומר שקרוב אליך מצד עצמך, בלי שום סיוע זולתך, לאיש הזה מסייעין לו מן השמים לבוא גם אל חלק שני המעולה אשר אמרנו.

וז"ש רבן גמליאל עשה רצונו עשה רצונו כיון בזה אל חלק הראשון, אשר הוא רק רצונו והגוף אינו נהנה מהם כל מאומה, והזהיר שתעשה אותם בכונה רצוי' כרצונך כמו עשיית עניני רצונך, ויומשך מזה שתשיג עזר וסיוע מן השמים כדי שיעשה רצונך כרצונו. כיון בזה אל חלק השני, שיהפוך רצונך לרצונו ממש, וגם כחות הגוף וחושיו יתנו פרים פרי הילולים רק קודש לד', וכמו שאמרנו שיהפך הזולל ליקר והנקלה לנכבד.

יסוד נפלא זה הגיע לידי חו"ר מכון מילין דגניזין העוסקים בהאדרת תורת רבוה"ק לבית זלאטשוב ראדוויל בראד זי"ע, וראו בגילוי זה הארה שמיימית מיוחדת, כאשר הגיע עניין זה ביומא דהילולא קדישא של מרן רבינו האור יצחק זי"ע, ע"י אחד מזקני חשובי חסידי אלכסנדר אשר באה לאוזניו השמועה הטובה על עיסוק חו"ר המכון בתורת רבוה"ק, ובהתרגשות שלח לחד מחברי המכון והראה לו בהספר הנדיר 'עולת חודש' מאב"ד ק"ק ברעזין הגה"צ רבי סיני ספיר זצוק"ל (נפ' בשנת תרל"ה) שכתב ששמע תורה זו מפ"ק של

הגאון הצדיק מורינו
רבי יחיאל יהושע שיינפעלד שליט"א
רב דבית מדרשנו בית שמש
בעמ"ח ספרי אש החסידות

דברי הכנה והתעוררות לקראת חג השבועות

בבית המדרש בראד וויליאמסבורג
יום ה' פרשת בהר בחזקתו כ' אייר תשפ"ג

א קולעיטש ארויף א קולעיטש אראפ

ברשות כבוד קדושת מרן אדמו"ר שליט"א.

ידועה אמרתו של הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבז זי"ע (כתבי קודש רמ"מ אות שלד) כי יום הדין בראש השנה הוא על עסק הגשמי, ואילו בחג השבועות הוא על קנין הרוחני, וכך התבטא: אני ירא לפני חג השבועות יותר מראש השנה, כי בראש השנה המשפט הוא על פרנסה, א קולעיטש ארויף א קולעיטש אראפ [בראש השנה מדובר על גלוסקא יותר או פחות], אבל בשבועות הנידון הוא על רוחניות.

לפי זה - שאל אותי אברך אחד:

אם אכן חג השבועות נקרא 'ראש השנה' כדברי חז"ל 'עצרת נמי ראש השנה הוא', למה לא מצינו שאנשים נרעשים ונרעדים ונבהלים לפני חג השבועות כמו לפני ראש השנה בחודש תשרי?

עניתי לו שיש בזה שתי תשובות, האחת פשוטה והשנית עמוקה.

התשובה הפשוטה היא, שאכן בר"ה בחודש תשרי יש דין על ה'קולעיטש', על בני חיי ומזוני, ועל חיים גשמיים, ולכן אנשים כה נבהלים ונרעדים. אבל בעצרת יש דין על רוחניות, על דפי גמרא, על דביקות, על סימנים בשו"ע, ולכן לא מורגש פחד כה גדול, מקסימום יורידו מאיתנו כמה דפי גמרא...

ומספרים בהלצה על יהודי אחד שאמר בראש השנה: רבונו של עולם, הרי ביום הראשון דנים על הרוחניות וביום השני דנים על הגשמיות, אם חלילה נגזר עלי צער וגזירות רעות, עשה נא ברחמיך הרבים שהם יחולו על הרוחניות ולא על הגשמיות...

אבל את התשובה הפשוטה הזאת אי אפשר לומר בבראד, אני בטוח שאף אחד אינו מבין מה אמרתי כאן, זה 'הויכע זאכן', ולכן חייבים לענות את התשובה היותר עמוקה.

העולם אומרים שבשבועות יש חתונה ויחוד בין התורה לכלל ישראל, כאשר כלל ישראל הם ה'כלה' ואילו התורה היא ה'חתן'.

אבל מי שמתבונן בשלושת הכרכים של "מעשה חושב" רואה לפניו יחוד אחר, כאשר הקב"ה הוא ה'חתן' העליון כביכול, כלל ישראל הם ה'כלה' התחתונה, והמחבר ביניהם היא התורה הקדושה שהיא כמו טבעת קידושין ושטר כתובה.

לכאורה יש פליאה גדולה, איך יכול אדם קרוץ מחומר להתדבק באלקים חיים אשר לית מחשבה תפיסא ביה כלל, איך יכול יהודי להגיע ליחוד עם הקב"ה, הרי כלל ידוע הוא שאי אפשר לאחוז שום דבר אלא במינו. אי אפשר לאחוז שולחן על ידי שכל, ואי אפשר לתפוס רעיון שכלי באמצעות ידיים גשמיות. גם רגש אפשר לתפוס רק על ידי מידות הלב, ואת השכל אפשר להשיג רק באמצעות המוח.

היסוד של המגיד ממעזריטש

וכדי להבין איך פועל חיבור זה בין יהודי לאלוקיו, יש להשתמש במשל ודוגמא עם חיבור נוסף, והוא החיבור המופלא בין הגוף לנפש.

הנפש עצמה היא דבר מופשט, זהו עצם החיות הנשפעת אל הגוף להחיותו, ולכאורה איך נקלטת החיות הרוחנית בתוך הגוף הגשמי, מה מחבר ביניהם?

כאשר לוקחים כוס של זכוכית, אפשר להכניס בתוכו מים, כי הכוס הוא 'כלי' מתאים עבור המים. אבל אי אפשר להכניס 'רעיון' של שכל ומחשבה בתוך כוס של זכוכית וגם לא בגביע מהודר של כסף, כי כוס גשמי אינו 'כלי' עבור דבר רוחני. ועל דרך זה יפלא איך יכולה הנפש הרוחנית לשכון בתוך הגוף הגשמי, הלא אין שום דבר שמחבר ביניהם, שהרי נפש רוחנית אינה יכולה לשכון בתוך גוף גשמי, וא"כ מה מחזיק את הנפש שתוכל להתקיים בתוך הגוף.

והתשובה לכך היא על ידי יסוד של המגיד ממעזריטש (תניא פל"ה) שהחיבור נעשה באמצעות ה'ביטול'.

הגוף מוכן ומזומן לקיים כל מה שיאמר לו הנפש. אפילו אם הנפש יאמר לגוף לפגוע בגוף עצמו ולתחוב סכין בבשר החי - אין הגוף מתנגד לרצון הנפש, ומקיים את הכל על אחר בלי שום רצון אחר.

כאשר המוח שולח פקודה אל הרגל לנענע את האצבעות, אין הרגל חושבת: האם יש לי כח, האם יש לי חשק, האם המוח צודק בפקודה שהוא שלח לי. הרגל אינה שואלת כלל, אין לה בחירה, היא מקיימת תיכף את רצון הנפש כי היא בטילה לחלוטין אל הנפש ואין לה מציאות לעצמה כלל כדבר נפרד.

הביטול הזה - יוצר את החיבור בין הגוף לנפש.

כיון שהנפש היא דבר מופשט ללא ציור וללא הגדרה, על כן כאשר הגוף מסלק מעצמו כל רצון אחר והוא מבטל לגמרי לעשות ולקיים את רצון הנפש, וכל עניינו הוא לשרת את הנפש, שם - במקום הביטול - היא נקודת החיבור בין הנפש הרוחנית לגוף הגשמי.

החיבור בין האדם לקונו - ע"י הביטול

מעתה יובן גם לענין הדביקות האלוקות.

כאשר יהודי משכים בבוקר ומחליט לעצמו מתוך התבטלות מוחלטת:

החיצוניות, ומידת המלכות העליונה היא אשר דנה אותנו ומעניקה לנו את השפע. וכמובן שלקראת הדין הזה יש להתעורר בחודש אלול לשפר מעשינו.

אבל בראש השנה שבעצרת יש 'דין' אחר, לא על המעשים ועל הפעולות החיצוניות, אלא על הלב, על המידות, על הקשר שיש לנו עם הבורא ית'.

לכן אין לנו 'אלול' נרעש ונפחד לפני חג השבועות, כי הדין והחשבון שלנו אינו על המעשים, אלא על הלב, על עצם הקשר. זה 'דין' אחר שאי אפשר להלקות עליו, כי המלך יכול להלקות את מי שעובר על גזירותיו, אבל אינו יכול להלקות מי שאינו אוהב אותו, המלך ימשיך להעניק לו את כל מה שרוצה אבל בלי הארת פנים, בלי לב, בלי קשר, שזהו העונש הגדול ביותר למי שמחפש את קירבת המלך.

ולכן, לפני הדין של עצרת מקדימים את ימי הספירה בהם אנו מתקנים את הלב, את המידות ואת הרגש. ואנו מכניסים ביטול בתוך כל שבעת המידות כדי שעל ידם יוכל להיבנות הקשר האלוקי בחג העצרת.

בחג העצרת, מי שרוצה לקבל מהמלך העליון השפעות של פרנסה וחכמה, יעניק לו המלך כמה שרוצה, וכמו שיש אנשים ששמחים וחוגגים בשבועות עם התורה ושוכחים לגמרי את ה' כי הם לא הצליחו לעבור את הדין. אבל מי שמחפש את היחוד, את עצם הקשר, את החתונה, צריך להכין עצמו קודם לכן כדי שיוכל לזכות בדין ולהגיע אל הכתר העליון - כתר תורה.

לפיכך אנו סופרים בתחילת כל יום 'היום כך וכך לעומר', אנו לא מזכירים את הימים שנשארו עד שבועות אלא את מספר הימים שכבר הספקנו לעבוד ולהתכונן בהם לקראת חג השבועות, כי חג השבועות אין לו מועד מצד עצמו, כדתניא (ר"ה ו): עצרת, פעמים בחמשה בסיון, פעמים בששה, פעמים בשבעה. התאריך היחיד של שבועות הוא לאחר חמישים ימים של ספירת העומר, לאחר שהכנסנו את הביטול ואת הזיכוך בתוך כל שבעת המידות, ואז מגיעה ה'תוצאה' שהיא חג השבועות.

בשבוע הראשון יש להכניס את הביטול בתוך מידת החסד, ואנו מקבלים סיוע מחג הפסח שהוא חג האהבה כדי להטות את מידת החסד לצד הקדושה. השבוע השני מוקדש לזיכוך מידת הגבורה, להתגבר על תאוות הלב ולהתעורר ביראת אלקים, ועל זה דרך זה עבודתנו בשבוע השלישי לזכך את מידת התפארת. בשבוע הרביעי והחמישי להכניס ביטול בתוך מידת הנצח וההוד. עד שמגיעים לשבוע השישי והשביעי שהם כנגד 'יסוד ומלכות', בהם יש להתגבר באופן כללי להגביר החשק וההכנה והתשוקה לקראת יום החתונה הגדולה בחג השבועות.

ואז, לאחר שאנו מאירים את הביטול לתוך כל שבעת המידות שבקרבנו, נעשו המידות ראויות להתייחד בדרגת היחוד עם הבורא ית', על ידי הביטול המאחד ביניהם.

וב"ה זכינו לראות מקרוב את בתי המדרשות דקהל בראד בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, הן הקהילה בעיה"ק צפת והן הקהילה בעי"ת בית שמש, כאשר כל אחד מהם אומר עלי יניח צדיק את ראשו, להניח רשימו דקדושה מאור תורתו הבהירה של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ועוד היד נטויה בקרב תלמידי וחסידיו בראד לפתוח עוד ועוד בתי מדרשות, אשר הצד השווה שבהם שהם מיעדים לעובדי ה' מופלגים, ששם נאספים כל עובדי ה' מקרוב ומרחוק, בהשראתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

"אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני", נעשה תיכף ראוי ומוכשר להתדבק בבורא.

הווי אומר: יש כאן חיבור של 'מין במינו' כביכול. כשם שהקב"ה פשוט בלי שום ציור ואין לו שום הגדרה, כך הנפש כשהיא בביטול, אין לה שום רצון ולא שום ציור, אלא רצון אחד - להתדבק בבוראה, והרצון המופשט הזה - יוצר את החיבור והדביקות בין האדם לקונו.

האדם מתבטל לקונו בכל עת ובכל רגע. הוא מתגבר לקום בבוקר לעבודת ה', להתפלל, לאכול ולברך כמו יהודי, לקבוע עתים לתורה. בכל תנועה ובכל פסיעה היא צריך לחשוב: האם זה מותר, האם שבת היום, האם מותר לי לטלטל דבר זה, האם מותר לי לאכול דבר זה. ושם במקום הביטול - שהיא התורה הקדושה - היא נקודת החיבור בינו לבין קונו.

אלא שהביטול של האדם אל קונו אינו כמו הביטול של הרגל אל הנפש, כי רגל אין לה שום רצון משל עצמה, אבל האדם יש לו דעת בפני עצמו, הוא רוצה להיות 'יש' ומציאות, יש לו תאוות ורצונות ותשוקות אחרות שאינם קשורים אל הקב"ה, וזהו הדעת שעליו נאמר 'עץ הדעת טוב ורע', כי יש לאדם בחירה בדעתו האם לשמוע אל ה' או חלילה לעבור על פי ה', ודווקא משום כך יש חשיבות אל האדם מאחר ואין המלכות נבנית אלא במקום שיש בחירה האם לקבל את מלכות המלך או לאו.

הארת הכתר בתוך נפש האדם

התכלית של חג השבועות היא להגיע למקום של חיבור פנימי בנפש. כי יש אדם שחושב תמיד על הלכות התורה - שזהו דביקות במוח 'בינה' שיש בו ריבוי פרטים. יש אדם אשר 'חי' את התורה ומקיים את המצוות עם שמחה של מצוה ובכך מתדבק אל קונו באמצעות מוח ה'חכמה'. אבל יש שהוא מגיע לדרגה גבוהה שאינו משתמש במוחו אלא כבר מאוחד עם התורה עד שאין לו כלל בחירה האם לקיים את התורה או לאו.

וזהו נקודת ה'נישואין' שנעשה בחג השבועות, שלאחר זיכוך המידות - ששם הוא משכן הישות, מתחבר האדם אל הביטול. הוא מזכך עוד מידה ועוד מידה, מכניס ביטול בתוך כל המידות, ועל ידי הביטול נעשים מידותיו ראויים להשראת אור השכינה והוא מתאחד כביכול עם נותן התורה.

כדי להגיע אל הרגשת האחדות הנעלמת, אנו צריכים להכשיר את החלקים הניתנים בשליטתנו - מחשבה דיבור מעשה - ולהכניס בתוכם את הביטול, להתגבר ולהתאפק, לזבוח את הרצון לבורא יתברך שמו, וכאשר מקדשים את 'עובדא מילולא רעותא' שהם ר"ת 'עמר', ומתגברים כל פעם על מעשה ורגש ומחשבה שאינם לרצון ה', פועלים להגביר בתוכינו את אור הביטול, ובכך מכשירים את כח חלקי נפשנו להגיע אל היחוד המוחלט בחג השבועות.

הארת הביטול בתוך כל שבעת המידות

זו היא התשובה לשאלה הנזכרת.

כי אכן גם לקראת חג השבועות יש לנו 'אלול', בדוגמת שבעת שבתות הספירה, אלא שיש הבדל גדול בין שני ה'אלולים' הללו:

בראש השנה שבחודש תשרי - בודקים אותנו על חלק המעשה, בשטח של מצוות/עבירות. ולפי זה דנים אותנו למשך השנה הבאה האם אנו ראויים אל השפע, כי ה'מלכות' נמדדת לפי הפעולות

מאוצר אמרותיו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א קבלת התורה וחג השבועות

מאמר א'

בכוונת התורה במצוה זו והאיך ניתן לומר שקיבלו ע"ע רק תושב"כ ולא תושבע"פ.

ויש לבאר שבתורה שבע"פ חוץ מביאורי מצוות התורה מבואר בה גם כל גזירות חז"ל שגדרו חז"ל גדרים וסייגים כדי לא להיכשל באיסורי התורה, וכמו שאמרו בגמרא (מועד קטן ה.). 'ישמרתם את משמרתי - עשו משמרת למשמרת'. ויש לבאר שלכן לא אמרו בני ישראל נעשה ונשמע על תורה שבע"פ כיון שלפי מדריגתם עכשיו לא השיגו למה צריכים הם כלל לגדרים וסייגים שלא לעבור על איסורי התורה, ולכן הוצרכו לכפיה על כך, והטעם הוא דאין הכי נמי שבמדריגתם עכשיו אין הם זקוקים לגדרים וסייגים אבל בהמשך הדורות ובפרט בגלות החל הזה, שכלל ישראל לא יהיה במדרגתו כמאז בשעת מתן תורה אז יצטרכו לגזירות חז"ל משמרת למשמרת.

וזהו הכוונה שאם אתם מקבלים את התורה - תורה שבע"פ, דהיינו גדרים וסייגים שגזרו חז"ל, מוטב, ואם לאו, אין הכי נמי כאן ועכשיו לא יהיה לכם שום מכשול, אבל, שם - כשלא תהיו פה נגד ההר אצל מעמד הר סיני, והיינו בדורות הבאים שלא תהיו במדריגה גבוהה כזו, שם תהא קבורתכם, אם לא תקבלו עליכם את הכפיה של חכמינו ז"ל שיעשו משמרת למשמרת.

ובזה יש לפרש הכוונה שההר שכפה עליהם הקב"ה עשאו דוקא שיהיה בצורת גיגית, וכמו שדייקנו לעיל שלכאן היה די שההר יהיה כמו שהוא למעלה מראשם, דהנה הכורה בור הרי סביבות הבור מתהווה חוליה מעפר הבור, וכמו כן החופר בהר ומוציא ממנו עפרו מתהווה סביבות ההר חוליה כעין גדר, וזהו הרמז שכפה עליהם את ההר כגיגית לרמז על תורה שבע"פ שגדרו בה חז"ל גדרים וסייגים, כגדר המתהווה מהר שהוציאו ממנו עפרו ועשאוהו כגיגית.

'ואם לאו שם תהא קבורתכם' - קבלת תורה שבעל פה עם גזירות החכמים בגדרים וסייגים

בגמ' (שבת פח.) 'ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם'. וכבר הקשו התוס' על אתר (ד"ה כפה) מה היה הצורך בכפיה זו והרי אמרו ישראל 'נעשה ונשמע'.

עוד יש לדקדק בדברי חז"ל אלו שאמרו 'מלמד שכפה עליהם את ההר כגיגית' ויש לבאר למה הוצרך השי"ת לעשות את ההר כגיגית שמשמעו שנפער חלל בתוך ההר, ועלה על ראשם והקיף את העם מכל צדדיו כמין גיגית, ולמה אי אפשר לכופם על ידי כפיית ההר עליהם ללא שיהיה כגיגית, רק הר שלם על ראשם, ואם לא יקבלו את התורה שם יהיה קבורתם. עוד יש לדקדק בלשון חז"ל שאמרו 'ואם לאו, שם תהא קבורתכם' והל"ל בלשון נוכח 'פה' תהא קבורתכם ולא 'שם'.

והענין יתבאר עפ"י דברי המדרש תנחומא בפרשת נח שאמרו שם 'ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקדוש ברוך הוא את ההר כגיגית שנאמר ויתיצבו בתחתית ההר (שמות י"ט) ואמר רב דימי בר חמא א"ל הקדוש ברוך הוא לישראל אם מקבלים אתם את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה, ענו כלם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט אלא אמר להן על התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאויל קנאתה'. ומבואר שהכפיה היתה על תורה שבעל פה. ולכאן קשה שהרי תורה שבעל פה הוא חלק בלתי נפרד מתורה שבכתב וכמה וכמה מצוות שלולי תורה שבעל פה לא מצאנו וידינו ורגלנו

מאמר ב'

'והייתם לי סגולה מכל העמים' - בשעת מתן תורה שנתגלה לעין כל 'כי לי כל הארץ' - דאין עוד מלבדו אפס וולתו

א. והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ

ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי. ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ. (שמות יט, ג-1).

ויש לדקדק שהרי 'והייתם לי סגולה' מורה על היות בני ישראל דבר יחודי שאין בדומה לו, כאוצר חביב וסגולת מלכים. וא"כ סיום הפסוק 'כי לי כל הארץ' אינו מובן, שזה מורה שכל יושבי תבל שלו הם. וא"כ הלשון 'כי' שמשמש בעלמא לנתינת טעם, כאן הוא היפוך הכוונה, שזהו נתינת טעם שאין בני ישראל דוקא מיוחדים אליו, שכל הארץ שלי הוא.

במדרש תנחומא פר' בראשית (סי' א) עה"פ 'ויהיה ערב ויהי בוקר יום השישי' אמרו 'ותניא אר"ש בן לקיש למה נאמר במעשה בראשית יום אחד יום שני יום שלישי יום רביעי יום חמישי, יום השישי ה"א יתירה למה שהרי בכולן לא נאמר אלא יום אחד יום שני וכן לכולם מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה שיש בה ה' ספרים מוטב ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו', ולכאן קשה טובא מהו ענין התנאי, והלא בידו נפש כל חי, ומי מעכב על ידו, בידו להחריב את הכל ולהחזירו לתוהו ובוהו, ומה צורך יש בתנאי, והלא ברצונו נבראו וברצונו בטלים הם כלא היו.

ונראה לבאר בהקדם ביאור מה שאמרו חז"ל (שבת פח). 'אמר רבי אלעזר, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן, מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, דכתיב ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו, ברישא עשי, והדר לשמע'. ויש להבין גודל הסוד הזה שמלאכי השרת משתמשין בו. עוד צ"ב האיך עושין המלאכים דבריו קודם ששומעים. ויש לבאר בהקדם עוד דיוק שיש לדקדק בפסוק האמור בפרשה (שם, שם ח) 'זיענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה' וגו', ולכאן ה"ל כל אשר ידבר ה' לשון עתיד, שהרי עדיין לא ניתנה תורה. ולא מצאנו איזה ציווי כאן שעל זה קאי כל אשר דיבר ה' נעשה.

ב. כלל ישראל בכוחם לברא ולהחיות כל העולמות מכח היותם חלק אלוך ממעל ובחינה זו נתגלה במתן תורה כשפרחה נשמתם

והענין יובן, בהקדים עוד מאמר הכתוב בתחילת עשרת הדברות (שם כ, א) 'וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר' ויש להבין מהו 'לאמר' שהרי לאמר פירושו להגיד לאחרים והרי הקב"ה עומד ומדבר את כל הדברים האלה אל בני ישראל. וביאור הדברים מצאנו בדברי זקה"ק ז"ע בשם רבו הרה"ק המגיד הגדול ממזריטש ז"ע בספה"ק דברות שלמה פר' יתרו עה"פ הנ"ל וז"ל הק': 'עוד יש לפרש תיבת לאמר דהנה שמעתי ממורי זללה"ה על פסוק (תהלים לג ט) 'כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד', דהנה איתא במדרש (שמו"ר כט ט) כשברא הקב"ה את העולם היה עמודי שמים רופפו שנאמר (איוב

כו יא) עמודי שמים ירופפו כו' עד שנתן הקב"ה את התורה, והטעם הוא שבתחלה נבראו בני מאמרות, ונודע (זח"א רלד): שכאמירה הוא בלב, והיא רכה, אמנם התורה ניתנה עשרת הדברות, והדיבור הוא בפה וקשה, ולכן נתחזקו ונתקשו העולמות שהיו בתחלה רך, וזהו שכתוב (תהלים קיט קסב) 'שש אנכי על אמרתך', ר"ל שאנכי גרם ששון ושמחה להאמירות שנתחזקו על ידי זה, וזהו שכתוב כי הוא אמר ויהי, ר"ל שנתהוו, אבל עדיין רפים הם ולא יכולין לעמוד, הוא צוה שהוא י' הדברות, ועל ידי זה ויעמוד, עד כאן. (עיין מגיד דבריו ליעקב סימן רעב) וזהו שכתוב וידבר כו' לאמר, ר"ל שדיבר י' הדברות האלה לאמר, להאמירות הנ"ל, ובזה נתייחדו האמירה והדיבור ויכול העולם להתקיים כנ"ל. עכלה"ק.

והעולה מדבריו שעד שבאו ישראל להר סיני ואמרו נעשה ונשמע כל העולם היה בבחינת אמירה רכה שלא היה לו קיום עד שקיבלו ישראל את התורה ונעשה העולם קיים בבחינת דבור שהוא קשה, וכל זה כיון שרק על ידי ישראל יש קיום לעולם. ודבריו מיוסדים על אומרים ז"ל (תנחומא בראשית א) והביאו רש"י עה"פ 'ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי' ד'תנאי התנה הקב"ה עם מעשי בראשית, שאם ישראל מקבלים את התורה מוטב ואם לאו אני מחזיר את העולם לתוהו ובוהו'. ונמצא אם כן שכל העולם כולו קיים בזכות זה שקיבלו ישראל את התורה בהר סיני.

ובאמת מצאנו בדברי חז"ל ובפרט בספרי רבותינו הרמ"ק והאר"ז"ל ובספרי הבעש"ט הק' ותלמידיו ז"ע, שלא זו בלבד שכל העולם קיים בזכות קבלת התורה על ידי ישראל אלא השריש וחקיקה הקב"ה בטבע הדברים שכל סדר בריאת שמים וארץ היה לפי אותיות תורתנו הק', וכל סדר הנהגת הבריאה לאחר בריאת שמים וארץ, ג"כ הולך וסובב על עבודת ישראל בתורה ובעבודת בית המקדש ובתפילות ישראל להעלות את העולמות מלמטה למעלה אל שורשם העליון, ולהוריד את השפע הנגרים על ידי כן מלמעלה למטה. וזה מבואר בכל ספרי הקודש הן בספרי תלמידי הבעש"ט הק' ז"ע והן בספרי תלמידי רבינו הגר"א זצ"ל"ה והן אצל ספרי רבותינו חכמי מזרח נ"ע, בלי שום חולק. ולצורך הקיצור נציגה נא כמה גרגרים אחת ושתיים בענין זה.

אמרו חז"ל (זוה"ק בא לב): 'ישראל מוסיפין כח בפמליא של מעלה' וכמאמר הכתוב (תהלים סח לה) 'תנו עוז לאלוקים'. והיינו על ידי צירופי אותיות התורה והתפלה וצירופי השמות יש כח ביד כלל ישראל להוסיף כח בפמליא של מעלה, ועל ידי כך להוסיף השפעות שימושכו למטה בעוה"ז.

עוד אמרו חז"ל שישראל בכח תפלתם ותורתם בוראים עולמות חדשים. כדאיתא בזוה"ק (ח"א ה). עה"פ (ישעיה סו כב) 'כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה', שע"י חידושי תורה שהצדיקים מחדשים נבראים שמים וארץ חדשים. ובזה ביארו בספה"ק כח הצדיקים לבטל דינים ולהשפיע השפעות טובות כיון שכל העולמות קיימים בזכותם. וזהו גם הביאור במאמר חז"ל (זוה"ק ח"א פו): 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם' אל תקרי בהבראם אלא באברהם, כי ע"י אברהם מתחדש העולם בכל יום, וכן לכל צדיק וצדיק הבאים אחריו כהיום הזה, לכן כל הנהגות העולם בידם לבטל הדינים ברחמים.

העולם עד קיום התנאי הוצרכו לתנאי, והיינו שתנאי ענינו צירוף ב' דברים אחד בשני, שהאחד שואב את זכות קיומו מהשני, וזהו תנאי התנה הקב"ה עם מעשי בראשית שאם יקבלו את תהורה מוטב ולכן יש לעולם זכות קיום עוד קודם שקיבלו ישראל את התורה.

ה. כל אשר דיבר ה' - מכבר, נעשה - יתקיים על ידי דיבורינו

עפ"י כל האמור יש לבאר וליישב את הדקדוק שבפתח דברינו מדוע אמרו ישראל כל אשר דיבר ה' נעשה בלשון עבר, ולהנ"ל יש לומר שכל אשר דיבר ה' מוסב על בריאת העולם שנברא בעשרה מאמרות, ובדבר ה' שמים נעשו, שעד עכשיו לא היה לו זכות קיום מעצו אלא בזכות ישראל שיקבלו את התורה, וזהו כל אשר דיבר ה' - מכבר בשעת בריאת העולם, נעשה - יהיה לו מעתה קיום בזכות קבלתינו את התורה נעשה אותו לדבר חי וקיים.

ו. לשון שמלאכי השרת משתמשין בו - שיש להם קיום בזכותו אלפי שנים קודם מתן תורה

מעתה יבואר לנו באופן נפלא דברי חכמים וחידותם שאמרו בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע יצתה בת קול ואמרה 'מי גילה רז זה לבני לשון שמלאכי השרת משתמשין בו', והיינו שכל העולמות והמלאכים מכללם חיים וקיימים בזכות אותה תנאי שיקבלו ישראל את התורה, ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה, וזהו לשון שמלאכי השרת משתמשין בו כבר מאז ומעולם כמה אלפי שנים קודם מתן תורה. ועל זה הביאו את הפסוק 'עושי דברו לשמוע בכל דברו', דהיינו 'עושי דברו' הוא המלאך העושה דברי השי"ת, ומהיכן יש לו זכות קיום, זהו מ'לשמוע קול דברו' שבני ישראל יקבלו את התורה, וזהו ברישא עושי שקודם ברא הקב"ה את כל העולמות ללא זכות קיום ורק אח"כ לשמוע קיבלו ישראל את התורה וזוה החיו וקיימו את כל העולמות.

ז. והיתם לי סגולה שתדבקו בעצם עצמותו ית"ש המהוה ומחיה כל הארץ

אמנם כאמור כח זה שכלל ישראל יש בידם לברא ולהחיות את העולמות קיבלו בשעת מתן תורה שנתדבקו בעצם עצמותו ית"ש בבחינת אנכי מי שאנכי, וכיון שכן יש בהם מכח הבורא שמהוה ומחיה את העולמות.

וזהו מאמר הכתוב 'ועתה אם שמוע תשמעו בקלי והיתם לי סגולה מכל העמים', והסגולה דהיינו המעלה המיוחדת, יהיה לכם בזמן מתן תורה שאז יתגלה לעין כל 'כי לי כל הארץ' ואין עוד מלבדו, אפס זולתו, ועל ידי כן תגיעו לביטול היש.

ועפ"י האמור יש לבאר עוד, ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמתם את בריתי, דהיינו שתקבלו עליכם את התורה, והייתם לי סגולה מכל העמים, שכן זה יהיה בידכם שאין לשום נברא בעולם שאתם בוראים עולמות חדשים ואתם מחיים את העולמות מששת ימי בראשית, וכל זה בא לכם מכח הדביקות בעצם עצמותו ית"ש עד שתיעשו לאחד עם בורא כל העולמים, על ידי החלק אלוך ממעל השוכן בקרבכם, וזהו הכוונה ב'כי לי כל הארץ', שהמתדבק בעצם עצמותו ית"ש הרי אף בארץ הלזו עוה"ז התחתון רואה הוא האין שמלא כל הארץ כבודו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, וזהו כי לי כל הארץ, שעל ידי שתדבקו בעצמותי שהוא ממלא כל עלמין בבחינת כי לי כל הארץ תזכו למעלה ומדריגה זו שתחיו את כל העולמות על ידי קבלתכם את התורה 'אם שמוע תשמעו ושמתם את בריתי'.

המורם מכל האמור שביד איש ישראל בכח צירופי אותיות התורה והתפלה וצירופי השמות הק' בידו להחיות כל העולמות ולהוסיף כח בפמליא של מעלה ולברא שמים חדשים, ולכאו' כל ענין זה צ"ב טובא מהיכן יש ביד איש יהודי כח זה שמחשבתו דיבורו ומעשיו יהיו נוגעים לגבתי מרומים, ויהיה להם השפעה למעלה, עד כדי שישראל מוסיפין כח בפמליא של מעלה, ובוראים עולמות ומחריבים, ומדוע שלא יהיה מעשיו כמעשה קוף בעלמא, וכח כזה לא מצאנו במעשה ח"ג שום נברא שבעולם אפילו במדריגת המדברים.

ויש לבאר שכח זה נתהוה בכלל ישראל בשעת מתן תורה, שבשעת מתן תורה מבואר בחז"ל (שבת פח:) שישאל בשעת מתן תורה פרחא נשמתן, והיינו לפי שבשעת מתן תורה נתדבקו כלל ישראל ביוצרים ית"ש, בבחינת אי"ן, בדביקות וביטול הגמור עד שנעשו כולם לאחדים עם עצם עצמותו ית"ש, בהתכללות גמורה, שהשיגו בתכלית ההשגה את דיבור השי"ת 'אנכי הוי"ה אלוקיך' שאנכי משמעו 'אנכי מי שאנכי', דהיינו עצם עצמותו ית"ש נתגלה בכל אחד ואחד מישראל, ואף הנפש רוח השיגו אז בחינה זו עד שבאו לכלל ביטול היש הגמור, עד שבאו מלאכי השרת והחיו אותם בטל של תחיה כמבואר בחז"ל (שבת פח:). וכיון שכן נשאר אצלם רשימו מזה שאפילו שנשאר חיים נשמה בגוף בבחי' אני ונפרד שלא כמדריגת האי"ן עדיין ניכר בהם חלק זה שיש בהם חלק אלוך ממש כיון שיש להם חלק בנשמתם שכבר זכו להשיג ולהרגיש בחינה זו בנפשותם, ומכח זה יש ביד ישראל היכולת לברוא ולקיים את העולמות, ומחשבתם ודיבורם ומעשיהם אינם כמעשה קוף בעלמא אלא עושים פירות כיון שדבוקים הם ביחודא שלי. ועי' בספרינו מעשה חושב ח"ג (דרוש אגורה באהלך ענף א) מה שנתבאר בזה באריכות.

ומעתה יתבאר לן שכל כח זה שיש ביד ישראל לקיים ולהחיות את העולמות ולברא עולמות חדשים כל זה בא להם מכח התדבקותם בבורא ית"ש בשעת מתן תורה ונתהוה בהם בחינה זו שיש בכל אחד ואחד חלק אלוך ממעל ובידו לברא ולהחיות את כל העולמות. ויש לרמז ענין זה בפסוק (ישעיה נא טז) 'ואשים דברי בפין ובצל ידי כיסיתך לנטע שמים וליסד ארץ', שעל ידי חלק אלוך ממעל שיש בכל איש ישראל בידו לנטע שמים וליסד ארץ.

ועפ"י יש לבאר ביתר עומק את התנאי שהתנה הקב"ה עם מעשי בראשית, דאם ישראל מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, ולהאמור יבואר שבמתן תורה קיבלו ישראל כח זה שבזכותם כל העולמות חיים וקיימים.

ד. תנאי התנה הקב"ה עם מעשי בראשית - שעל ידי כן יוכלו להתקיים עד שיקבלו ישראל את התורה

ועתה נשוב לבאר מה שהקשינו לעיל מהו הענין של תנאי זה, והלא בידו נפש כל חי, ומי מעכב על ידו, בידו להחריב את הכל ולהחזירו לתוהו ובוהו, ומה צורך יש בתנאי, והלא ברצונו נבראו וברצונו בטלים הם כלא היו.

ויש לומר דהנה בשעת בריאת העולם עדיין לא קיבלו ישראל את התורה, וא"כ נשאלת השאלה מהיכן ירק זה חי, ומהיכן שואבת הבריאה את כוחה להיותה חיה וקיימה אחרי שעדיין לא באו ישראל המקיימים את הבריאה. ולכן היה צורך להתנות תנאי עם הבריאה, לא כמובן הפשוט שהתנאי הוא שאם לא יקבלו ישראל את התורה תיחרב העולם שבשביל זה אין צורך בתנאי, אלא אדרבה כדי שתתקיים

באים ומה השייכות בין דין ומשפט להודעת חוקי האלוקים ותורתיו.

עוד צ"ב בדברי יתרו שאמר למשה רבינו (שם, שם, יט-כא) 'עתה שמע בקלי איעצך ויהי אלהים עמך, היה אתה לעם מול האלהים והבאת אתה את הדברים אל האלהים. והזהרתה אתה את החקים ואת התורה והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון', וגם בכאן צ"ב מה הכוונה באומר 'היה אתה לעם מול האלוקים, והבאת אתה את הדברים אל האלוקים', וצ"ב מהו הכוונה שמה יהיה לעם מול האלוקים, ועוד צ"ב מה תכלית ומה צורך יש בהבאת משפט שבין אדם לחבירו לפני האלוקים. ומה השייכות בין זה לעצתו למשה שימנה עוד שופטים שיקלו מעליו המלאכה. וכן המשך הכתוב 'הודעת להם את הדרך ילכו בה וגו' צ"ב מה שייכותו בכלל לעצתו של יתרו, והרי יתרו לא דיבר כלל מענין זה.

ובר מן דין צ"ב אחרי שחלק מעצתו של יתרו היתה שמה יהיה המביא אל האלוקים והוא יודע את דרכיו לעם האיך יבא הכל על מקומו בשלום ענין זה כשיהיה שרי אלפים ושרי עשרות ושרי מאות.

וביאור הדברים הוא, דיש חילוק יסודי ומהותי בין חוקים ומשפטים כלליים באומות העולם שבו השופט שופט לפי שיקול דעתו והגיון ליבו, לבין דינים וחוקים ומשפטי דיני תורה המבוסס על חוקי התורה ומצותיו. דמשפט אומות העולם הבנוי על שיקול הדעת וחוקי המדינה הרי החוקים משתנים ברבות הימים והכל לפי מצב הבנת האנושות באותו הזמן, וככל שהעולם והאנושות מתקדמים, חוקי המשפט משתנים, ולמשל, אצל אומות העולם, בשנים קדמוניות היה עבודת עבד דבר מובן לכל בסברא והיה נפוץ להעביד עבדים ולסחור בהם, וברבות הימים נשתנה דבר זה והיום אין לאף אחד סברא ומובן האיך אפשר להעביד בני אנוש לאנשים אחרים, ובזמן ההוא אף גדולי האומה וחשובי האנשים היו להם עבדים ואף כהיום אין מי שיבקר מעשיהם ויאמר שהיו אכזרים כיון שבאותו זמן היה זה

סברא אמיתית שאין שום חסרון בזה. וכל כיוצא"ז שהחוקים משתנים לפי העיתים והנסיבות והזמן. וכמו כן יש ענינים שיש בזה באמת סברות לכאן ולכאן, ואף בזמן הזה אי אפשר להכריע בזה בשיקול הדעת, ואין לאף אחד את הסמכות האמיתית לפסוק מה באמת היושר והצדק, שאין מי בעולם שיש לו כח וסמכות לצוות לאיש מה לעשות והאיך לעשות, וכל המשפט בנוי על שכל בני האדם באותו עת. לא כן משפט התורה שבנוי על סמכות וכח שיש לתורה לצוות בני אדם חוקים ומשפטים, כי תורתנו הקדושה בא בציווי קודשא בריך הוא, שהוא בורא כל עולמים, ודעת תורתנו הקדושה לא רק שהיא אמת

'מתן תורה' - קביעת ציווי ומשפטי התורה כיתד שלא תמוט שאינו תלוי בשיקול דעת האדם

בשיאו של מעמד קבלת התורה קודם שנתגלה השי"ת לעמו ללמדם תורה ומצות בעשרת הדיברות מתואר בתוה"ק (שמות יט, כא-כב) 'ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב. וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו פן יפרץ בהם ה''. והיה זה אחרי שכבר נצטוו בני ישראל שלא יעלו בהר כמבואר בתחילת הפרשה, ועל זה באה תשובת משה רבינו ע"ה (שם שם כג) 'ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלת אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו'. ויש להבין פשר הדין ודברים שהיה בכאן בין השי"ת למשה רבינו ע"ה, שהשי"ת חוזר ומצוה על ענין זה ומשה משיב שאין צורך. ומה באה התוה"ק ללמדנו בזה.

ויש לבאר בזה בהקדים האמור בפרשת יתרו (שם, יח, יג-יד) 'ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב'. שמה רבינו עמד מן הבקר ועד הערב, וחותנו יתרו בא אליו בעצה של ואתה תחזה כמבואר בפסוקי התורה. והנה המתבונן בדין ודברים שהיה בין משה רבינו לחותנו יתרו יראה שכולו אינו מובן ונראים הדברים כטענו בחיטים והודה לו בשעורים, ראשית, 'וירא חתן משה את כל אשר הוא עשה לעם ויאמר מה הדבר הזה אשר אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב'. ופשטות הכתוב מורה שיתרו שאל בכאן שתי שאלות הא' 'מה הדבר הזה אשר אתה עושה', והב' מדוע אתה יושב לבדך וכל העם ניצב עליך וגו'. ויש לדקדק מהו השאלה הראשונה מה הדבר הזה אשר אתה עושה והלא נאמר בהדיא שישב משה משה לשפט את העם, ומה שאלה הוא זו 'מה הוא הדבר הזה אשר אתה עושה'.

עוד צ"ב מהו תשובת משה רבינו ע"ה אליו שהשיב לו (שם, שם, טו) 'ויאמר משה לחתנו כי

יבא אלי העם לדרש אלהים. (שם, שם טז) 'כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי האלהים ואת תורתיו'. ותמוה דהו"ל להשיב שהעם שיש להם דבר באים אליי לדין ומשפט, ומה הכוונה בפסוק הראשון (ט"ז) שהם באים 'לדרוש אלוקים'. ועוד צריך ביאור בפסוק השני (ט"ז) מה זה שכפל משה רבינו ע"ה 'כי יהיה להם דבר בא אליי ושפטתי וגו' והרי לכאן זהו הכוונה במה שאמר קודם לכן כי יבא אליי לדרוש אלוקים. ובר מן דין צ"ב מהו הכוונה במאמר משה רבינו 'הודעתי את חקי האלהים ואת תורתיו', ומה הכוונה בזה וכי לדעת חוקי אלוקים באו והלא לדון בפני השופט הם

וביאור הדברים הוא, דיש חילוק יסודי ומהותי בין חוקים ומשפטים כלליים באומות העולם שבו השופט שופט לפי שיקול דעתו והגיון ליבו, לבין דינים וחוקים ומשפטי דיני תורה המבוסס על חוקי התורה ומצותיו. דמשפט אומות העולם הבנוי על שיקול הדעת וחוקי המדינה הרי החוקים משתנים ברבות הימים והכל לפי מצב הבנת האנושות באותו הזמן, וככל שהעולם והאנושות מתקדמים, חוקי המשפט משתנים, ולמשל, אצל אומות העולם, בשנים קדמוניות היה עבודת עבד דבר מובן לכל בסברא והיה נפוץ להעביד עבדים ולסחור בהם, וברבות הימים נשתנה דבר זה והיום אין לאף אחד סברא ומובן האיך אפשר להעביד בני אנוש לאנשים אחרים, ובזמן ההוא אף גדולי האומה וחשובי האנשים היו להם עבדים ואף כהיום אין מי שיבקר מעשיהם ויאמר שהיו אכזרים כיון שבאותו זמן היה זה סברא אמיתית שאין שום חסרון בזה. וכל כיוצא"ז שהחוקים משתנים לפי העיתים והנסיבות והזמן. וכמו כן יש ענינים שיש בזה באמת סברות לכאן ולכאן, ואף בזמן הזה אי אפשר להכריע בזה בשיקול הדעת, ואין לאף אחד את הסמכות האמיתית לפסוק מה באמת היושר והצדק, שאין מי בעולם שיש לו כח וסמכות לצוות לאיש מה לעשות והאיך לעשות, וכל המשפט בנוי על שכל בני האדם באותו עת. לא כן משפט התורה שבנוי על סמכות וכח שיש לתורה לצוות בני אדם חוקים ומשפטים, כי תורתנו הקדושה בא בציווי קודשא בריך הוא, שהוא בורא כל עולמים, ודעת תורתנו הקדושה לא רק שהיא אמת

לכשתמצא לומר זהו אחד מן הנקודות העיקריות של מעמד הר סיני, שאז נהיו בני ישראל סגולה מכל העמים, על ידי שישמעו העם בדברי עמך, ועל ידי כך ידעו כולם כי לי כל הארץ, ובידי הסמכות העליונה לחוקק חוקים ומשפטים אשר לולי זה היה כל הענינים בכללות ועבודת ה' בפרטות ולמשל ענין 'זחי בהם' והאם מותר למסור נפשו בכל המצות או רק על ג' חמורות וכדו', דבר הנתון לשיקול הדעת, ועכשיו משניתנה תורה על ידי גותן התורה - הסמכות העליונה בבריאה, הרי נקבעו כל הציויים והחוקים והמשפטים האלוקיים שאין לזוז מהם כמלא נימא.

ועפ"י כל הדברים האלה יש לבאר את התועלת מסיפור הדין ודברים בין השי"ת למשה רבינו קודם מעמד הר סיני, ובהקדים המבואר בספ"ה"ק דענין הגבלת העם שלא יעלו בהר היה משום שכלל ישראל בגודל התלהבותם היו מוכנים להתדבק באור אין סוף ב"ה אפילו שתפרח נשמתם מקרבם, ולזה חזר ונשנה ציווי זה שלא יעלו בהר פן יפול ממנו רב.

והנה ענין זה הוא משל ודוגמא לכל המבואר למעלה שהרי בשיקול דעת האדם יש מקום לומר שאולי עדיף למסור את הנפש בעד המדריגת דביקות שיזכו בהם בעלותם להר לראות מראות אלוקים, וכבחינה שהיה בנדב ואביוהו 'בקרבתם לפני ה' וימותו', ומאידך גיסא אולי עדיף שלא לעלות ולהישאר לעבוד את הבורא ב"ה נשמה בגוף, אמנם כל זה היה שייך קודם שנצטוו מפי הגבורה שלא לעלות, אמנם אחר שנצטוו מפי הגבורה, אפילו שהיה זה קודם מתן תורה, שלא לעלות יותר בהר ולא להתקרב יותר מגבולם, שוב אין כל מקום לצדדים ומחשבות והציווי ברור שלא לעלות יותר מגדרם.

ולכן בא סיפור הדברים כאן כיון שזהו נקודת תמצית מתן תורה לישראל, כי השי"ת שהוא בעל העולם ובידו הסמכות לצוות לכל ברואי עולם מה ואיך לעשות, הוא הוא שנתן לנו תורתנו הק' אשר בו חוקים ומשפטים דינים ותורות, ואין אחר דבריו כלום. וזהו שהשיב

משה רבינו ע"ה 'לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו', והיינו דאחרי שבא ציווי השי"ת שלא יהרסו לעלות בהר שוב אין אחר דברים אלו כלום. וכוננת הדברים הוא שבדברי העם שענו ואמרו 'כל אשר דיבר ה' נעשה', דהיינו נעשה קודם לנשמע, ולא שנשמע ונבין ואח"כ נעשה, מונח בזה שכלל ישראל מבינים ומוכנים ועומדים לענין זה שמה שיצא מפי הגבורה אין לזוז ממנו כמלא נימא כיון שמעצם עצמותו ית"ש יצאו דברים אלו והוא הוא הסמכות העליונה בבריאה 'כי לי כל הארץ' ואין אחר דבריו כלום.

אלא היא אמת לאמיתו, ואין אחר דבריו כלום, ולכן חוקים אלו לא נשתנו ולא ישתנו מעתה ועד עולם.

זהו יסוד האיסור של הליכה לערכאות שאפילו אתה יודע שהם דנים בדיני ישראל אסור לילך לדון אצלם כיון שאפילו אם הם שופטים כדיני ישראל היינו משום ששכלם ומחשבתם הסכימה למחשבת תורתנו, אבל אין זה בא מיחידו של עולם ואין הם נכנעים לסמכות העליונה של ציווי השי"ת.

ועל פי הדברים האלה יש לבאר את הדין ודברין בין משה רבינו ליתרו, שיתרו בא וראה שמשה רבינו שופט את כלל ישראל וסבור היה שהוא בדומה למשפט אומות העולם, ולכן הוקשה לו 'מה הדבר הזה אשר אתה עושה', והלא לשפוט בני אדם אין צריך שהמלך ישפוט, ואפשר למנות לכך אנשים חכמים ונבונים, ואם אתה רוצה לשפוט מדוע שתעשה זאת לבדך והרי אפשר לחוקק חוקים שיהיו ידועים לכל השופטים וכולם ישפטו על פי החוקים האלו.

ועל זה השיב לו משה רבינו ע"ה, לא כן הדבר, אלא 'כי יבא אלי העם לדרש אלהים', והיינו תחילת דבר שכל מה שאני אומר אינו מליבי אלא הוא עפ"י הסמכות האלוקית, וזהו התשובה האמורה בפסוק ראשון. ועוד אמר לו שדבר זה נוגע אפילו 'יהיה להם דבר בא אליי' דהיינו אפילו דיני ממונות בין אדם לחבירו, עם כל זאת והודעתי להם את חוקי האלוקים ואת תורתנו, והיינו שמשה רבינו בהיותו נביא ואיש האלוקים היה שופט עפ"י חוקי ומשפטי התורה, ולכן רק הוא יכול לשפוט מכח היותו נביא ואיש אלוקים והוא יודע את חוקי האלוקים ותורתנו, וחוקים אלו יש להם סמכות העליונה של השי"ת בורא העולם ואין זה כחוקי המשפט הכלללים הבודדים מליבם של אומות העולם.

על זה אמר לו יתרו 'עתה שמע בקלי איעצך ויהי אלהים עמך, והכוונה בזה שאם יצוה האלוקים לבחור אנשי אמת וגו' ושמת עליהם וגו' אז יהיה

גם לחוקיהם סמכות עליונה של בורא כל עולמים, כי כן ציוה המלך, וא"כ אף הם יהיו לשופטי עם עפ"י חוקי האלוקים, ואז תוכל לעמוד ולא תבול. וזהו הכוונה באומרם היה אתה מול האלוקים וגו' שהכוונה בזה שאף בחוקי האלוקים אפשר להעמיד עוד שופטים שישפו עפ"י חוקי האלוקים על ידי שמשה רבינו יבא את דבר המשפט לפני האלוקים. וזהו שנאמר בפסוק אח"כ (שמות יח, כג) 'אם את הדבר הזה תעשה וצוץ אלהים ויכלת עמד וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום' והיינו שיהיה בזה חוקי אלוקים שאין אחר דבריו כלום ואז יוכלו כל השופטים לדון עפ"י חוקים אלו.

וזהו יסוד האיסור של הליכה לערכאות שאפילו אתה יודע שהם דנים בדיני ישראל אסור לילך לדון אצלם כיון שאפילו אם הם שופטים כדיני ישראל היינו משום ששכלם ומחשבתם הסכימה למחשבת תורתנו, אבל אין זה בא מיחידו של עולם ואין הם נכנעים לסמכות העליונה של ציווי השי"ת.

הגאון הצדיק מורינו

רבי יחיאל יהושע שיינפעלד שליט"א
רב דבית מדרשנו בית שמש בעמ"ח ספרי אש החסידות

פטירת השושבין ביום הנישואין

אילו היה חל יום הסתלקותו של הבעש"ט הקדוש ביום רגיל, סבור להניח שהעולם כולו היה גועש ורועש. רבבות אלפי חסידים היו נוהרים לחצרות הקודש להסתופף בשולחנם הטהור של צדיקי הדור; מן הסתם היו מתקיימים 'ירידי החסידות' כאשר אלפי ספרי החסידות היו נמכרים במחיר מיוחד לרגל יומא דהילולא - בפרט הספר החדש "בעל שם טוב" השלם; ניתן לשער שאתרא קדישא מעזיבוז היה הופך לתל תלפיות לאלפי חסידים ואנשי מעשה שהיו באים להשתטח באוהל הבעש"ט. אבל בפועל, חל יומא דהילולא קדישא בחג השבועות, ופטירתו של הבעש"ט הקדוש מוסתרת בשפירר חביון, מוצנעת ומחבאת מאחורי היום הגדול והנשגב של מתן תורתנו.

בעומק עמקים מתגלה כאן נקודה נעלמת.

הרי אנו יודעים שהבעש"ט הקדוש לא נסתלק במקרה בחג השבועות, מן השמים הועידו את יום פטירתו בהאי יומא קדישא, כי הבעש"ט הקדוש וחג השבועות - אחת הנה, וכפי שיתבאר במאמר שלפנינו שנלקח מתוך "אש המועדים" על חג השבועות.

אין כלה בלא חתן

חג השבועות - הוא יום הנישואין בין כנסת ישראל לאבינו שבשמים, בו מתגלה היחוד הגדול והעצום שאנו ממתינים לו שבע שבתות תמימות, ככלה המשתוקקת ליום נישואיה בכיסופין עצומים.

לפעמים יש כלה שכמעט כל חברותיה כבר נישאו, עיניה יוצאת מקנאה לראות את הריקודים והמחולות ואת השמחה הכבירה סביב חברותיה הכלות, ורק היא נשארת בודדת לבד, בעוד רוב ידידותיה מסתובבות כנשים נשואות ומטפחות את ביתם. גם היא רוצה להיות כלה.

והנה סוף סוף מצאו הוריה בחור כהלכה, משפחה מיוחסת, כליל המעלות. היא נתנה מיד את הסכמתה, ומחשבות לבה סובבות אודות המודעות והקישוטים, קולות השמחה והריקודים, שיהיו מנת חלקה.

ברוך ה', בשעה טובה ומוצלחת היא מעוטרת עם התואר הנכסף - 'כלה'.

היא אכן 'כלה', אבל בסתר ליבה אינה צריכה כלל את ה'חתן'. היא מתחנת עם עצמה, ואילו החתן הוא רק 'היכי תמצוי' לעריכת הנישואין. מצידה היתה החתונה יכולה להתקיים רק בעזרת הנשים, שם יבואו וישישו כל חברותיה, משפחתה וקרוביה. ואילו כל הרעש שיש מאחורי המחיצה בעזרת הגברים אינו אלא משום הנהגת העולם שאין כלה בלא חתן.

ידיד שגילה את הנישואין עם ה'חתן'

כך היתה הסתכלותה עד כמה ימים לפני הנישואין. אך ימים בודדים טרם השמחה הגדולה הופיע בביתה ידיד נאמן של החתן. הוא התחיל לשבח ולפאר בעיניה את מעלת החתן, את גודל חביבותה בעיניו, כך הרחיב זמן ממושך עד שהתחילו להתעורר בקרבה רגשי געגועים עזים אל החתן עצמו.

ויוסף עוד אותו ידיד לומר אל הכלה, וכי תחשבי שהחתן הוא דבר נפרד ממך, הלא תדעי כי בשורש עליון אתם מאוחדים כאחד, כי נשמה

אחת הינכם במחצב הנשמות, אלא שלמטה בעולם הגשמי נחלקתם לתרי פלגא דגופא, אבל באמת בתוך פנימיות הכלה מצויה נקודת החתן, ונקודה זו מרגישה כל הזמן שהיא רק 'חצי' ושואפת לחזור אל שלימותה. ועתה הגיע עת דודים לחזור ולהתכלל כאחד. אין זה בחור ובתולה שהחליטו להקים בית משותף, אלא יש כאן מציאות אחת ממש, החתן מחזר אחר אבירתו וחוזר להתאחד כאשר היתה באמנה אתו למעלה בשורש העליון.

לפתע הבינה הכלה ששמחת הנישואין אינה עם חברותיה וקרובותיה, החתונה הגדולה אינה עשויה כדי שתהא 'כלה' כמו שאר ידידותיה, אלא יש כאן נישואין עם ה'חתן'. השמחה הגדולה אינה משום שלא נשארה בודד בכתתה, אלא משום שהיא בונה ביתה ונהפכת למציאות חדשה של אשה נשואה לבעלה וחוזרת אל מציאתה האמיתית להתכלל עם נשמת בעלה. כמו כן, התשוקה לקבל את טבעת הקידושין אינה משום היהלום הנוצץ הקבוע בה, אלא משום שהיא מקבלת אותה מידיו של החתן המבטא בכך את קשרי החיתון.

ואכן שמחת הנישואין נחגגה ברוב דיצה ובשמחה פנימית, כאשר הכלה יודעת שיש חתן מאחורי המחיצה, ותכלית השמחה היא בעבור חדוות שני החצאים להיות שלמים כאחד.

הכל בזכותו של אותו ידיד.

איננו יודעים האם הידיד הוא השתתף בשמחת הנישואין, מסתבר שכן. אבל זאת אנו יודעים שאפילו באם לא הצליח להגיע לחתונה, אך הוא עצמו הוא המהות של שמחת הנישואין. מבלעדו לא היה כאן 'נישואין' של חתן עם כלה, אלא היתה נחגגת שמחתה של הכלה ללא החתן. אלמלא אותו ידיד היתה הכלה שמחה עם הטבעת המוזהבת והיקרה, אך לא היתה מביטה אל החתן שעונד עליה את הטבעת.

להתרגש מהתורה בלי נותן התורה

הקב"ה בחר לו כלה קרואה בנעימה, כנסת ישראל, תואר כלה מאוד נתעלה. מתוך גודל חיבתו מסר לה 'שטר כתובה' ו'טבעת קידושין'

מי?!

"האי עלמא כבי הילולא דמיא" מבאר הבעש"ט הקדוש שעבודתינו בעולם דומה ל'הילולא' - 'חתונה', וכלשונו של ה'תולדות' (צפנת פענח פר' תרומה) "כמו הילולא שיש בו כמה טרחות, ותכלית הכל לתיבת 'לי' שאומר החתן להכלה וכו'. והנמשל מובן, כי תיבת 'לי' הוא שורש בדביקות".

יש אחד שמספיק לו להיות 'מקודש' בכל המעלות והמדריגות, אבל אם החסיר מילה אחת - "לי", הרי הוא אכן מקודש ועומד, אבל בעבור מי?!

וכתב ה'ישמח ישראל' (פר' תרומה, אות ד) בשם הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע, כי כל המלחמה עם היצר הרע וכל המערכה עם כוחות החיצונים הוא על מילה אחת - "לי", וכמאמר הכתוב (תהלים קיט, צה) 'לי קיוו רשעים לאבדני', "הרשעים והמקטרגים חושבים עצות איך לאבד ממנו תיבת 'לי' שהוא עיקר הקדושין".

כל זמן שאנו נמצאים בתוך הגוף, מושך אותנו הגוף תמיד כלפי מטה, לשכוח מהשי"ת ולהגדיל את עצמינו. זו היא הנטייה הטבעית שלנו ואנו צריכים ללחום באופן תמידי כנגדה.

אי לזאת באים ספרי החסידות ומזכירים לנו תמיד את הנקודה האלוקית שבכל דבר. הצדיקים הקדושים מדריכים אותנו איך למצוא בכל דבר את נקודת הדביקות והחיבור להשי"ת.

שנתן לנו ה' חלק עצמותו יתברך

נקודת החיבור והדביקות בין ישראל לאבינו שבשמים נובעת מתוך נשמת איש ישראל, שהיא 'חלק אלוק ממעל ממש' ונקראת 'ניצוץ בורא' (עץ חיים, שער מב פ"א) הנמצאת בתוך פנימיות נקודת 'יחידה' של כל איש ישראל, וכאשר יהודי מגלה את הניצוץ הזה, שהוא הנקודה הפנימית והעצמית ביותר אצלו, יכול להתדבק בעצם עצמותו ית'.

ומבואר בספרי חסידות, שכאשר הקב"ה נתגלה לישראל ואמר 'אנכי ה' אלקיך' התגלה באותה שעה הניצוץ האלוקי שבתוך כל אחד מישראל, כי 'אנכי' הוא אותיות 'כ' אני', ורומז על אות 'כ' [כתר] הוא עצם האלוקות המתגלה בתוך ה'אני' (פרי צדיק, פר' ראה אות ב).

באותה שעה נתוודעו ישראל כי יש להם חלק שהוא אלוקות ממש, ועל ידי החלק הזה הם יכולים להתדבק באלקים חיים בכל עת שירצו באמצעות התורה ומצוותיה.

ואיתא בספה"ק אור יצחק (דרוש לשבת חוה"מ פסח): זהו טובה אשר אין בכל הברואים, איך שנתן ה' לנו חלק עצמותו יתברך, כי חלק הנחצב

בדמות התורה הקדושה, שתי לוחות הברית, שעמהן כרת את ברית היחוד עם ישראל. איש ישראל אינו יכול להתייחד ולהתדבק בהקב"ה שהוא גבוה מכל גבוה ולית מחשבה תפיסא ביה כלל רק על ידי התורה הקדושה שהיא האמצעי היחיד שעל ידה יכולים להתדבק בבורא כל העולמים.

אך לפעמים אנו יכולים להתרגש מהתורה הקדושה עצמה, להתדבק בה ולשמוח עמה, בלי לחגוג את הנישואין האמיתיים עם נותן התורה.

יש שהתכוונו שבועות ארוכים כדי לקבל את התורה, וגם בחג השבועות עצמו שוקדים בתורה בעמל ויגיעה, אך יש אחד ששכחו להזמין אל החתונה - את החתן עצמו, נותן התורה.

הבעש"ט מגלה את הדביקות שבתוך התורה

הבעש"ט הקדוש מגיע לישראל ואומר להם: יהודים יקרים! בחג השבועות אנו שמחים על יום הנישואין שלנו עם הקב"ה באמצעות התורה. שבועות הוא חתונה גדולה, אנו מקבלים מתנה עילאה בדמותה של התורה הקדושה, אך יש לנו להרים מבט גם על החתן נותן התורה, לקבל על עצמינו ללמוד את התורה כדי להתדבק על ידה בחתן הנעלה והנקדש.

אכן הבעש"ט הקדוש וחג השבועות - מאוחדים כאחדים, ונאה יום זה כיומא דהילולא לאותו ידיד שגילה אל הכלה את שבח החתן ואת חביבות הכלה בעיניה.

'הרי את מקודשת' בלי הוספת 'לי'

לפעמים אנו עסוקים כל היום בתורה ובמצוות, עם שאיפות לגדול יותר ולדעת יותר ולעלות ולהתקדש יותר, ולא תמיד זוכרים את המטרה ואת התכלית של התורה והמצוות להביא אותנו לחיי נישואין ודביקות עם הבורא ית'.

יש אחד שרוצה להיות 'כלה', הוא רוצה להיות 'תלמיד חכם' ואפילו 'עובד השם' או בעל מדריגה ובעל השגה, אבל לפעמים שוכח את ה'חתן'.

הדבר דומה לחתן המקדש את האשה ואומר לה תחת כלולות אפרין "הרי אתה מקודשת". הוא אומר זאת בפני עדים כשרים, במנין תחת כיפת השמים, נותן לה טבעת כשרה ומקפיד על כל החומרות וההידורים, ובכל זאת אין הקידושין חלים.

הוא שכח להוסיף מילה אחת - "לי". הכלה אכן מקודשת, אבל בעבור

גילוי נקודת העצם

כאשר מורידים מהאדם את כל כוחותיו, כשרונותיו, ידיעותיו, כל חושיו, וגם את אבריו, לא נשאר ממנו כלום, ובכל זאת נשאר ממנו הכל. כי מהות האדם אינה הכשרונות שלו, וגם לא אבריו, לא חושיו ולא ידיעותיו, לא כוחותיו הרוחניות ולא הגשמיות, אלא 'נקודת העצם' שבו, הנקראת 'חיה-יחידה'.

היכן נמצאת 'נקודת העצם' שבאדם?

נקודה זו מופשטת היא, איננה נמצאת בשום מקום, ובכל זאת מקום מושבה הגשמי שרויה ב'עצם נסכו' הנקרא 'לוח'.

גם כאשר לוקחים את העצם ושורפים אותו, מבטשין בו, טוחנים אותו, הוא נשאר בקיומו. אף אחד אינו יכול לבטל אותו (ב"ד כח, ג), כי שם הוא מושבה של הארת 'חיה-יחידה' שבאדם (ב"ד יד, ט) שהיא בחינת 'דוד מלך ישראל חי וקיים' לעד ולנצח.

והרי זה לימוד גדול גם על עצמיות האדם הרוחנית, שמציאותו אינה תלויה בשום דבר, אף אחד אינו מסוגל לבטל אותו, הוא נמצא כאן בלי צורך לקבל אישור מאף אחד, וגם בלי שיהיה לו שום מעלה ויתרון.

עצם הלוח נהנה מסעודת דוד מלכא משיחא

מהיכן ניזון עצם זה? מסעודת מלוה מלכה הנקראת 'סעודת דוד מלכא משיחא' (מטה משה עמוד העבודה שבת סימן תקיג בשם שבלי לקט סי' ל"ה).

סעודה זו נותנת מזון לעצם הלוח שבאדם, הלא היא הנקודה הפנימית שלא שולט בה פגם וחסרון כלל.

ענין זה מצינו אצל דוד המלך ע"ה לעתיד לבוא, כאשר כל אחד מהאבות הקדושים ימאן לברך על כוס של ברכה בסעודת דמשיחא מחמת פגם שיש בו, אבל דוד המלך ע"ה יאמר 'לי נאה לברך', ואע"פ שמצינו לכאורה כמה פגמים אצל דוד המלך ע"ה, אבל דוד בשתים ולא עלתה לו (יומא כב:), כי היה דבוק בנקודת 'יחידה' ששם לא מגיע שום פגם, ומכח זה הקים דוד עולה של תשובה (פרי צדיק, קדושת שבת מאמר ד).

ואת הנקודה הזאת - נקודת ישראל - השריש הבעש"ט בקרב ישראל, ושמו 'ישראל' יעיד עליו, כמבואר בספרים שכאשר רוצים לעורר איש משנתו קוראים בשמו והוא נייעור, כי שמו של אדם מטלטלת את פנימיותו, כדאיתא בתולדות יעקב יוסף (פר' שמות): שמעתי ממורי כמו שתפיסת הגוף הוא בגשמי שאוחז בגופו, כך תפיסת הנשמה הוא על ידי קריאת שמו, גם בישן נייעור משינתו בקראו שמו.

וכן בעמק הבכא, בחשוכא דעקבתא דמשיחא, כאשר נשמות ישראל היו בתרדימה גדולה כדאיתא בספר אמרי פנחס (ח"ב עמ' תמב). כי כנסת ישראל מצויה בזמן הגלות במצב של שינה, ובאותם ימים ירדה למצב של התעלפות. וריחם הקב"ה עלינו ברוב רחמיו וחסדיו והוריד לנו עיר וקדיש מן שמיא נחית - נשמת רבי ישראל בן אליעזר בעש"ט, ששמו 'ישראל' רומז על שורש נשמות ישראל (פרי צדיק, קדושת שבת מאמר ד), ובכך נתעוררו ישראל להכיר בערכה של עצם נקודת איש ישראל.

מהמחצב, או לנו שאין איש שם על לב, וזה נכון מה שנאמר ואהבת את ה' אלקיך, היינו אלקיך ממש שיש בך, וזה הוא התגלות אלקית שנגלה לנו השי"ת ב"ה בהר סיני, וזהו פירושו אנכי ה' אשר הוא אלקיך ממש שיש בך וכו', ממעמד הר סיני נתודע לנו שיש ה' כביכול בנו ממש, וז"ש ואתם הדיביקים בה' אלקיכם, דקשה וכי יכול לדבוק בהקב"ה, אך כמו"ש ניחא, באלקות שיש בך, שיכול האדם לדבוק באלקותו.

אני אמרתי אלקים אתם

למדנו מדבריו שלא זו בלבד שהאמונה במציאות ה' הושרשה בלב כל אחד מישראל במעמד הר סיני, אלא שהושרש בה עוד שהאלקות גופה שוכנת בלב כל אחד ואחד מישראל, ובתוך כל אחד מישראל שוכנת אלוקות ממש, וכמו שאמרו חז"ל (ע"ז ה). שבני ישראל הגיעו במתן תורה לדרגת 'אני אמרתי אלקים אתם' (תהלים פב, ו). וכן איתא (פסיקתא רבתי, פיסקא א): 'צמאה נפשי לאלקים' (תהלים מב, ג) כשתחזור אותה האלהות שעשיתני בסניי 'אני אמרתי אלקים אתם' (תהלים פב, ו). דבר אחר 'צמאה נפשי לאלקים' שתלבשו אלהות כשם שלבשת בסניי, הקרב הקץ ותייחד אלהותך בעולמך 'והיה ה' למלך על כל הארץ' (זכריה יד, ט).

כאן נתגלה הסוד הגדול של 'נקודת אנכי' המוסתרת בכל אחד מישראל, אשר בנקודה זו לא שייך פגם, וצריך לשמור על נקודה זו ולהתדבק בה.

ואיתא (ילקוט ראובני, ערך אנכי): 'ויקרא יעקב אל בניו האספו אגידה לכם' וכו' (בראשית מט, א), אמר להם, בניי הזהירו בכבודו של הקב"ה כו', אמר להם, בני, זה יהא בידך, בלשון 'אנכי' הסיח הקב"ה עם זקני ועם אבא כו' ואף אתם אם יבא ואמר לכם בלשון הזה 'אנכי' דעו שהוא שלכם, ואם לאו כביכול אינו שלכם. כיון שבא לפני הר סיני ופתח באנכי ידעו שהוא שלהם.

דוד המלך והבעש"ט גילו את נקודת 'יחידה'

זאת היא הלחישה אשר לחש הבעש"ט הקדוש אל ה'כלה' - נשמתא דישראל, לאמור: אין כאן מציאות אחת של ישראל ומציאות נוספת של הקב"ה, אלא יש כאן שני חצאי צורות, כי בתוך כל אחד מישראל יש נקודה אלוקית שתחילה היתה מאוחדת בתכלית האחדות באלקים חיים, וביירידתה לתוך הגוף הגשמי נתפרדה ונתרחקה מחיי החיים ונעשתה 'פלג גופא', ועתה משתוקקת להתאחד בו במציאותה האמיתית בחיי החיים העליונים (עי' עבודת ישראל פר' בהעלותך בשם המגיד ממעזריטש).

נקודה זו מאירה גם אצל דוד מלך ישראל, שאף הוא נסתלק בחג השבועות, והוא אשר גילה את נקודת 'יחידה' שבכל איש ישראל, 'דוד מלך ישראל חי וקיים' היינו נקודת יחידה שהיא נצחית ואינה נאבדת לעולם, וממנו המשיך לדוד ולזרעו במלכות בית דוד עד הבעש"ט הק' שהיה מזרע בית דוד.

נקודת 'יחידה' התעוררה אצל רות המואביה, שאמרה 'באשר תמותי אמות' ובה נתגלה שיש בה ניצוץ אלוקי, אשר גם אם ימיתו את האיש הישראלי ביסורים קשים ומרים לא יחפוץ לוותר על הנקודה הפנימית שבתוכו שזהו עצם עצמותו.

תורתו מגן לנו, היא מאירת עינינו, הוא ימליץ טוב בעדנו, אדונינו הבעל שם טוב הקדוש

הגאון רבי ראובן קעניג שליט"א

ראש כולל בראד

עיה"ק צפת ת"ו

מצוות צריכות כוונה

סוגיית מצוות צריכות כוונה עמוקה מני ים ורחבה מני ארץ, והיא נוגעת בעיקרי עבודת האדם את ה'. במאמר דלהלן נעמוד בעז"ה בעיקרי הסברות בסוגיה זו עפ"י דברי רבותינו הראשונים והאחרונים וגדולי החסידות זיע"א.

בספר שדי חמד (מערכה מ' כלל ס"א) שדייק מדברי הרשב"ם (בפסחים קי"ד ע"ב ד"ה מצוה) שהוא דין דאורייתא, ואילו רבינו יונה (בסדר פסח) והרא"ש (בתוספות הרא"ש פסחים קט"ו ד"ה אלא) חולקים על הרשב"ם וסוברים שהדין 'מצוות צריכות כוונה' הוא מדרבנן, אך מדאורייתא יצא גם בהיעדר כוונה.

המקור לסוברים שהוא מדאורייתא

לשיטת הראשונים הסוברים שמצוות צריכות כוונה הוא מן התורה, יש לברר היכן המקור לדין זה.

בספר חרדים (מ"ע פ"א מצוה י"ז) זכתיב ולעבדו בכל לבבכם אף על פי שהיא מצוה כוללת כל תרי"ג מצוות

שעבדיו אנחנו שהוציאנו מארץ מצרים מהיות להם עבדים ותמורת עבודת פרך בחמר ובלבנים ובכל עבודה בשדה נתן עלינו יתברך עול עבודתו תרי"ג מצותיו כדאיתא בזהר סוף פרשת בהר סיני וכן כתב רמב"ן ורמב"ם מ"מ מפי השמועה למדו דיש כאן מצוה פרטית זהו שאמרו בספרי איזו היא עבודה שבלב זו תפלה'. מבואר בדבריו שישנה מצווה כוללת של 'בכל לבבכם'.

ואילו רבינו הקה"ט בעל הבני יששכר זיע"א הגה ברוחו הגדולה ביום קדים (בספר דרך פיקודיך הקדמה א') כי המקור הוא מן הפסוק "ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך" שאין הנאמר מתפרש על איברי המעשה אלא על הכוונה הנלווית.

בגדר הכוונה

כבר דנו רבותינו האחרונים זצ"ל (בשו"ת עונג יו"ט או"ח סי' ג' בית שלמה חזון איש קובץ שיעורים ועוד) בגדר הכוונה האם הוא דין מהותי אשר הוא חלק מן המעשה, וכפי שמצאנו דין 'לשמה' בגט או בסת"ם שאם לא הייתה כוונה 'לשמה' לא חל שם גט על הנייר, או שהוא רק דבר נוסף המעכב כדוגמת 'תנאי' לעניין לצאת ידי חובה.

ובספר אמרי בינה (או"ח י"ד) רצה לתלות חקירה זו בדברים שנתבאר לעיל, שלדעת החרדים שהוא עניין כללי בכל המצוות, הרי שהוא כדבר נוסף ותנאי שמחוצה לו, וכפי הצד השני בחקירה, ואילו לדעת הראשונים שלא הביאו כלל מקור לדין זה, הרי שהם סברו במהות

נחלקו בגמרא בכמה וכמה מקומות אם מצוות צריכות כוונה [ברכות י"ג ע"א, עירובין צ"ה ע"ב,

פסחים קי"ד ע"ב, ראש השנה כ"ח ע"ב] ולהלכה נפסק בשולחן ערוך (סימן ס' ס"ד) כי מצוות צריכות כוונה,

וזה לשונו: "י"א שאין מצות צריכות כוונה, וי"א שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וכן הלכה".

וידוע חידושו של המגן אברהם שכתב שם [סק"ד] 'ודוקא במצות דאורייתא אבל מצות דרבנן א"צ כוונה',

[אך יעוי' שם במשנה ברורה סק"י שדן בדברי המגן אברהם].

והנה הרמב"ם בפ"ו מהלכות מצוה פסק שאם אכל מצה בעל כורחו יצא ידי חובתו, ואילו בפ"ב מהלכות שופר פסק שמצוות צריכות כוונה.

וכבר הקשה כן המגיד משנה (פ"ב מהלכות שופר ה"ד) וזה לשונו "ואני תמה בדברי רבינו שהוא פוסק פרק ששי מהל' חמץ ומצה שאם אכל מצה בלא כונה כגון שאנסוהו עכו"ם שיצא ידי חובתו וזה נראה בגמ' שהוא כדעת מי שאומר מצות אין צריכות כונה וכו' וא"כ היאך פסק כאן רבינו שמצוות צריכות כונה והצריך כאן כונת שומע לצאת וכונת משמיע להוציא".

ותירץ המגיד משנה "ולא מצאתי בזה תירוץ נאות לדעתי אם נוסח ספריו אמת, רק שנאמר שרבינו סובר דהא דכפאוהו ואכל מצה אינה תלויה בדין השופר, ואולי שהוא סובר שכיון שאין אדם עושה מעשה בתקיעת שופר אלא השמיעה ואפילו התוקע עיקרו השמיעה לפיכך צריך כונה משא"כ באכילת מצה".

והנה בבית מאיר סי' תקפ"ט ס"ח מבאר כדברי רבינו יונה (בברכות י"ב ע"א ד"ה אמנם) שיש חילוק בין מצוות מעשה למצוות דיבור וסובר הרמב"ם שבמעשה כגון מצה לא תעכב הכוונה עיי"ש

'צריכות כוונה' – מן התורה או מדרבנן?

לאחר שנפסקה ההלכה שמצוות צריכות כוונה, יש לדון האם הכוונה מעכבת מן התורה או רק מדרבנן. יעוי'

חובה כלל .

וביאר בדרך פיקודיך (שם) שמכיוון שהגדירה התורה את המצווה, הרי שנעשה הדבר כחלק מגוף המצווה וכמו שלא יצא אדם יד"ח בנטילת לולב בלא הדס...

לסיכומם של דברים

א. להלכה מצוות צריכות כוונה מדאורייתא עכ"פ במצוות שאין בהם מעשה.

ב. במצוות שנאמר בהם טעם מפורש בתורה הרי שהכוונה מעכבת (ביכורי יעקב) עד כדי שלא נחשב

שעשה מעשה מצווה כלל [אמנם במשנ"ב פסק שאין דברי הב"ח להלכה]

"כוונות צריכות מצוות"

והנה בספרים הקדושים אשר הנחילום רבותינו הקוה"ט זיע"א נתווספו ונתחדשו גדרים מיוחדים במהות העניין.

איתא בספה"ק כתר שם טוב (סימן ט' א') וז"ל " מי שהוא חכם לב יקח מצוות פרוש לקשר מעשי המצווה שעושה שנקרא מצוה תתאה ליחדה אל מצוה עליונה שהיא המחשבה והכוונה של המצווה וזהו שאומרים על מצוה אחת אשר קדשנו במצוותיו" . [דהיינו הכונה היא מצוה אחת והמעשה מצוה נוספת]

מבואר בדבריו (וכעין זה מבואר בספר פע"ח שער הברכות ספ"ג) שכונת המצווה היא היא גופה המצווה בדרגת העילאה! ולא שצריך לאחד אותה עם המצווה המעשית הנקראת תתאה. ודו"ק

נמצאנו למדים חידוש נפלא: והיינו שבנוסף לדיון ההלכתי הפורה עד כמה המצווה צריכה לכוונה, יש לנו לעורר נושא מחודש לחלוטין והוא - **הכוונה שצריכה היא למצווה** . ושמה לכשנהדק ונדייק בנושא ההוא דייקא נסיק מסקנות מחודשות בהגדרת המצוות והכוונות הנצרכות להן

והדברים נוראים למתבונן.

המשך יבוא בעזה"ת

המצווה שאי-אפשר לה להתקיים בלא כונה, ואשר ע"כ העלה שלשיטה זו הכוונה משנה את אופי המצווה וכצד הראשון.

ויעוין במנחת חינוך (מצווה י' אות י"ד) שמצדד לומר שכשם שב'לשמה' של גט לא ניתן לכוון לשמה ולשם דבר אחר, וכגון אם יכוון לשם אשתו ולשם אשה אחרת, הוא הדין לעניין מצווה, ומזה נראה שהוא סובר כצד הראשון בחקירה, שה'לשמה' של המצווה הוא חלק מהותי במצווה וכמו בגט, ולא דבר נוסף הנלווה אליו.

אמנם בברכת שמואל (גיטין סי' י') חולק על המנחת חינוך וחילק בין 'לשמה' ל'כוונה', ש'כוונה' הוא דין על הגברא שעושה המצווה, ולכן לא תיטתר כוונתו ע"י שיכוון על דבר נוסף, משא"כ 'לשמה' הוא דין בחפץ, ולכן אם יכוון לשם דבר נוסף - לא יוכל להחיל את ה'לשמה' הנצרך בחפץ, יעו"ש דבריו.

ביאור הדבר

ולבאר ביתר עומק נראה לומר ע"פ דברי העונג יו" ט עצמו (שם) שישנם ב' דרגות בדברים המצריכים דעת:

א. דעת בקנינים שהדעת היא מהות הקניין, ואילו המעשה הוא רק האשרור שאכן היה כאן 'דעת'

ב. כוונה ומחשבה שהוא רק 'מכשיר' את המעשה וכגון בכתיבת סת"ם ובדין 'לשמה' בגט, שלמרות שהוא מעכב אמנם אין הוא המהות אלא כמכשיר, עד כאן תורף דבריו ז"ל.

ואשר נראה להוסיף מדרגה שלישית והיא ע"פ דברי הברכת שמואל: שישנה מחשבה וכוונה שאינה במהות הדבר כל עיקר. ואמנם נצרכת היא לעשיית המעשה גופא, והיא כוונה שבמצווה ולא כצד ב' שבחקירה שהיא כתנאי אלא שהפשט הוא שהעושה המצווה צריך לכוון כדי שלעשייה שלא משתנה בכוונתו יהיה תוקף של עושה מעשה מצווה

מצוות שנתפרש טעמם בתורה

ידועים דברי הב"ח (בסי' תרכ"ה ס"א) שבשלושת המצוות שוכה תפילין וציצית צריך לכוון הטעם הפרטי שמפורש בהם ואם לא כיוון הרי שלא עשה המצווה כתיקונה. וכתב הביכורי יעקב (סי' תרכ"ה ס"ק ג') שבאופנים הללו אפי' למ"ד א"צ כוונה לא יצא ידי

אש תוקד על המזבח לא תכבה

קווים לדמותו, לשמו ולזכרו של כ"ק מרן
הרה"ק רבי יחיאל מיכל מיכלאוויטש זצוק"ל הי"ד
אדמו"ר מבראד - ט' סיון תש"ב

ודור רביעי ישובו הנה

נינו, הרה"ק רבי מרדכי מראדוויל זי"ע, התבקש על ידי חסידיו בעיר בראד, לחזור למקום אבותיו ולשמש באדמו"רות, במקום הקדוש - קרי ב'קלויז' של זקנו מייסד השלשלת - המגיד מזלאטשוב זי"ע.

הוא גם זכה והתגורר בתוך ביתו של זקנו זה. היה זה בבחינת 'זרוק חוטרא לאוירא, אעיקרא קאי'. שם הנהיג ברמה את עדתו - וכינו אותו האדמו"ר מראדוויל, עד ליום פטירתו ביום ג' טבת תרס"ה בעיר בראד ובבית העלמין שלה, אף נטמן.

אחריו, מילא את מקומו הרה"ק רבי לוי משה יהודה וישב על כיסא אבותיו הק'. הוא המשיך ברמה את שושלת הק' ב'קלויז דבראד, עד מלחמת העולם הראשונה. עם פרוץ המלחמה, לקח את מקל נדודיו וברח עם כל משפחתו ומעט מזעיר מחסידיו לעיר קלויזנבורג, שם הקים את חצרו מחדש בעיר קלויזנבורג. הוא כונה בפי כל בשם האדמו"ר מבראד, על שם בואו מעיר בראד.

הרה"ק רבי לוי משה יהודה זי"ע, היה מקורב מאוד להרה"ק רבי מנחם נחום משטפנשט זי"ע והיה מהיושבים ראשונה במלכות. מקומו הקבוע היה ראשון לימין הרה"ק, (אחריו, ישב הגאון רבי יעקב וויידענפלד זצ"ל בעל הכוכב מיעקב זי"ע).

בשנת תרע"ט, נפטר בצעירותו לדאבון חסידיו וכל בית ישראל ואת מקומו מילא בנו רבינו הרה"ק רבי יחיאל מיכל הי"ד, שעלה על כיסא אבותיו הק' בעודו צעיר לימים, כבן עשרים וחמש בלבד.

ענף עץ אבו"ת

בט' סיון הקרוב, ניכנס לשנת השמונים לעלותו בסערה השמימה לגנזי מרומים, של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מיכלאוויטש זצוק"ל הי"ד מבראד, אשר שירת חייו הקדושים, הופסקה על ידי הנאצים הארורים ימ"ש במחנה ההשמדה אושוויץ, בשנת תש"ד.

רבינו, היה בנו של הרה"ק רבי לוי משה יהודה מבראד - ראדוויל זי"ע, בן אחר בן להרה"ק המגיד רבינו יחיאל מיכל מזלוטשוב זי"ע ואביו הרה"ק רבי יצחק מדראהביטש זי"ע, ריש שושילתא דדהבא, שממנה הסתעפו חצרות מפארות וענפי קודש רבים.

הרה"ק רבי יצחק מדראהביטש זי"ע, תלמיד חבר לאור שבעת הימים מרן הבעש"ט הק' זי"ע, התחיל דרכו בקודש בעיר בראד, שם נמנה בין חכמי הקלויז המפורסם ד'בראד. אף הוא שלח את בנו הרה"ק רבי יחיאל מיכל המגיד הקדוש מזאלטשוב, לדבוק במרן הבעש"ט הק' ולשאוב מהוד קדושתו, חסידותו ותורתו.

רבינו המגיד הק', שכאביו גם הוא נמנה בין גדולי חכמי ה'קלויז' הנ"ל, סבל מרורים ורדיפות מהמתנגדים בעיר, שבעזות מצח ובשפלותם הרבה, אף שרפו מול ביתו את ספרי גדולי החסידות.

במרוצת השנים, יסד המגיד 'קלויז' נפרד בעיר בראד. כאן הפציע אורו לראשונה, וממנו האיר לארץ ולדרים עליה מתורתו וצדקתו, עד שעבר לעיירה זלאטשוב הסמוכה לעיר בראד.

ראדוויל, הייתה למעשה סמוכה וצמודה לעיר בראד ובה החל בנו של המגיד, ה"ה הרה"ק רבי יצחק בעמח"ס 'אור יצחק' זי"ע, לנהל עדתו ולהקרין את השפעתו הברוכה על הסביבה. גם צאצאיו הק', המשיכו לנהל את החצר בעיר זו ותחת שם זה.

בוצין בוצין מקטפיה ידיע

רבינו היה, מגזע מרום היחס וצאצא של גדולים וצדיקים, מאורי החסידות גדולי וראשוני תלמידי הבעש"ט הק' (בנוסף לאלו שכבר צוינו למעלה).

רבינו, נולד בשנת תרמ"ח בערך בעיר בראד ועקר יחד עם אביו, כאשר עבר כאמור לקלויזנבורג. לאחר הסתלקותו של אביו הרלמ"י בשנת תרע"ט, מילא את מקום אביו עד שנלקח לאושוויץ על ידי הנאצים צוררי היהודים ובה נקפד פתיל חייו, הוא ורוב בני עדתו, נעקדו על קדושת ה' בשנות הזעם.

מימי נעוריו, חסה רבינו בצל כנפיו של אביו הגדול, שעל ברכיו גדל ולאורו התחנך, מבארנו שתה, מתורתו למד ומחכמתו וחסידותו התבשם מלוא ריאותיו.

אף הוא הלך בדרכי אבות ודבק בדרך הרה"ק משטפנשט. עבודתו בקודש הייתה שזורה בגינונים רוזינאיים חסידים אף טענו, כי הוא זכה למראהו האציל ולחזותו הקורנת, בעקבות דבקותו בדרך הרה"ק משטפנשט.

בהגיעו לפרקו, נשא לאשה את זוגתו הרבנית מרת גיטל ע"ה בת הרה"ק רבי שלום שפירא זצוק"ל - שהיה בעל שלשלת יחסין מפוארת מאוד - מהעיירה ראווע רוסקה - שבמחוז לבוב.

רבינו היה מפורסם לצדיק ועניו חסידא ופרישא, הוא עורר כבוד באצילותו ומראהו המשובב כאמור, ורבים היה מסתופפים בצלו ומשכימים לפתחו. עבד את ה' בטהרה ופרישות ולא הסתכל חוץ לד' אמותיו.

על התמדתו, פרישותו וצדקותו, העידה בתו של רבינו, הרבנית מרת הינדא בראנא באש ע"ה, אם - אמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, עדות נפלאה וכה היו דבריה:

"שלשה דברים אוכל להעיד על אבי הקדוש:

(א) מעולם לא ראיתו בלי כובעו העליון, אפילו ביושבו בתוך ביתו...

(ב) מעולם לא פרש לישון למיטה, רק היה נרדם על כסאו בבית מדרשו באמצע לימודו...

(ג) מעולם לא שמעתיו מגביה קולו...

על גודל קדושתו, ניתן גם ללמוד מסיפור נפלא, שסיפר בעלה - חתנו הרב בנש"ק החסיד רבי אהרן לייב באש זצ"ל:

"בימי בחרותי, למדתי בישיבת הגה"ק רבי שלמה זלמן עהרענרייך זצ"ל אבד"ק שאמלויא. פעם אחת הגיע לעירנו חותני לעתיד, הרה"ק רבי יחיאל מיכל מבראד זי"ע, כדי לעשות את השבת בעיר שאמלויא.

השבת אכן עברה ברוח נלהבת ומרוממת, אבל ההפתעה העיקרית הגיעה, כאשר רבינו משאמלויא, הורה לנו שכל תלמידי ישיבתו יגישו קוויטל לאדמו"ר מבראד, כדי לקבל ברכת קדשו.

הרהבתי עוז, נגשתי למו"ר משאמלויא ושאלתי: רבי! הרי בכל שבוע מגיעים לכאן רבנים ואדמו"רים, ומדוע יצא רבינו מגדרו והורה לנו ללכת להתברך דווקא מהרבי הזה?

בתגובה, ענה לי רבי הישיש, משפט מטלטל שריגש אותנו מאד: 'מקובל אצלנו, כי הרה"ק המגיד מזלאטשוב זי"ע הבטיח, כי

עד חמשה דורות מיו"ח יזכו להיות 'נוטרי הברית', והאדמו"ר מבראד הינו דור חמישי להמגיד מזלאטשוב זי"ע. לכן, ברצוני שתלמידי היקרים יתברכו מפי איש טהור..."

עוד סיפר רבי אהרן לייב, ששמע מחותנו לעתיד בשבת ההיא בשאמלויא, דבר פלא, וכה אמר:

"בכל דור ודור, כבר יש משיח בתוך כלל ישראל. ואם תשאל: אם כן אפוא, מהו החילוק בין היום הזה לימות המשיח, דהיינו לגאולה

אחד בעיר ושניים ממשפחה

אודות העיר קלויזנבורג - שבה שכן רבינו עד אחרית ימיו הקדושים, שמענו תיאור מקיף מפי נכדו, הגה"ח רבי חיים אהרן אייזנברג שליט"א, בנו של הרה"ח רבי אליהו ז"ל - חתנו של רבינו.

בשיחה שאנו מפרסמים לרגל ההילולא, הפליג הגר"ח א וסיפר גדולות ונצורות, אודות זקנו הגדול, שעד כה לא זכה לסיקור ראוי דיו ולחשיפה המתבקשת, לאדם גדול וקדוש כדוגמתו.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, התגוררו בקלויזנבורג למעלה מ- 16,000 יהודים. הקהילה היהודית הייתה מורכבת מקטגוריות שונות. פשוטי עם, יהודים טובים, שומרי תורה ומצוות וגם לרבות צדיקים חסידים ואנשי מעשה.

עם זאת, שתי דמויות בולטות ומיוחדות, האירו את העיר בקדושתם וזיווה. היו אלו רבינו והשני היה הגה"ק האדמו"ר מקלויזנבורג זצוק"ל בעל ה'שפע חיים', שהיה אב"ד הקהילה ה'ספרדית' - כפי שכונתה, קהילה זו הורכבה מחסידי נאסויד וחסידים סאטמער, שהתפלגו מהקהילה האורתודוקסית. מכיוון שעל פי החוק לא התאפשר לקיים שתי קהילות זהות בעיר אחת, קראו לעצמם "הקהילה הספרדית-החסידית".

בין שני האישים הגדולים הללו, נרקמה מטבע הדברים ידידות איתנה. רבינו שהקפיד מאד על חינוך ילדיו, לא נתן לבנותיו להתרועע עם חברות, זולת עם בנותיו של הרבי מקלויזנבורג, הייתה זו כמובן ידידות הדדית, שכן גם הרבי מקלויזנבורג, הרשה לבנותיו להתרועע רק עם בנותיו של רבינו.

"אמי ע"ה, מספר הגר"ח א, "זכרה את כל אחד עשר ילדיו שנספו בשואה על

שמותיהם הי"ד".

הערצת בני העיר קלויזנבורג לרבינו, הייתה גדולה מאד ובאה לידי ביטוי במיוחד בערב יום הקדוש, כאשר כל אנשי העיר קלויזנבורג, נסבו על ביתו מנער ועד זקן להתברך מפיו לקראת יום הקדוש. כמו כן, היה מנהגם להתברך מפיו ביום חג הפורים. זאת כמובן בנוסף לכל ימות השנה, שרבים ביקשו ליהנות ממנו עצה ותושייה ולהתברך מברכות קודשו.

הגר"ח א מתאר בהרחבה, כיצד היה נראה ביתו של זקנו רבינו זי"ע, שהתגורר בעיר קלויזנבורג שברומניה, ומדגיש: "את רושם הבית שניהל זקני - הצליחה אמי ע"ה להעביר עמה ביחד לאחר שנות המלחמה... היא הרגישה בכל שנותיה במוחשיות, כאילו היא עדיין נמצאת בבית אביה זצ"ל..."

העתידה כשיבא משיח בב"א, והרי הוא כבר נמצא אתנו? התשובה היא, שאז יראו כולם שמלך המשיח עטור כתר לראשו". ע"כ ...

בהזדמנות כשסיפר עובדה זו, הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א בהבנת הדברים, שמכאן רואים גודל השגתו. וביאר, שידועה העובדה מהרה"ק רבי מנחם מנדל מוויטפסק זי"ע, שפעם אמרו לו שפשטה שמועה בעיר שמשיח כבר הגיע...מיד יצא הרה"ק אל מחוץ לביתו, שאף מלוא ריאותיו מהאוויר הצח... ואז התבטא הרה"ק: "משיח עוד לא הגיעו!"... לכאורה, מדוע היה הרה"ק צריך לצאת החוצה ולא יכול היה 'למשש' את האוויר בביתו? ההסבר לכך הוא, שידוע שאמרו צדיקים ע"ז, שאצל הצדיקים תלמידי הבעש"ט 'אור הבית' הוא 'אור ימות המשיח' ועל כן, הוצרך לצאת בחוץ כדי להריח את אור פני תבל.

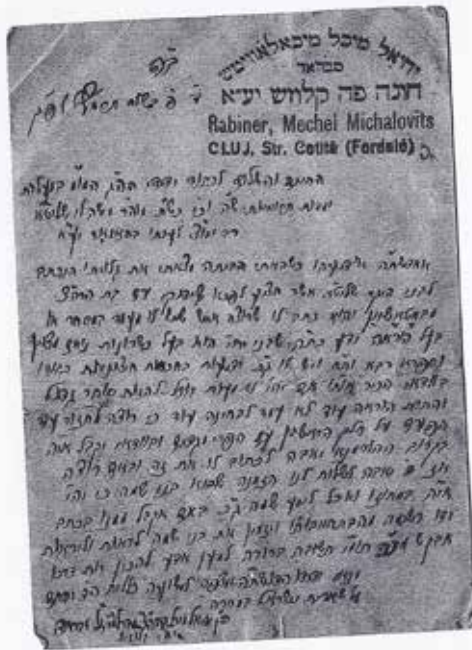
ומציין כ"ק אדמו"ר שליט"א, שזו הייתה מדרגתו של רבינו, שאצלו כבר הרגיש את ביאת המשיח, ומבחינתו לא היה חסר זולת שכולם יראו שמלך המשיח עטור כתר לראשו...

עוד שמענו מכ"ק אדמו"ר שליט"א, מה ששמע מפי כ"ק דודו בן רבינו הרה"צ רבי שלום מיכלאוויטש זצ"ל האדמו"ר מבראד, שאמר בשם אביו הק' זי"ע, אשר כידוע בבעלזא ובעוד כמה מקומות, נהגו שלא לקרות לדבר אחרון 'די' לעצט'ע' אלא היו קוראים לו 'די' אונטערשט'ע'. הסיבה לכך היא, כיון שלא רצו להוציא מפייהם כאילו דבר זה הוא האחרון עלי אדמות ח"ו, אלא שעכשיו הוא ה'סיום' של ענין זה.

ולפי"ז הקשה, מדוע נהגו בישראל לקרות ליו"ט אחרון של פסח בשם זה של 'אחרון' של פסח? הוא מותיב והוא מפרק לה. לכשנקדים את הפסוק בבניא ירמיה (טז יד) 'לכן הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם

חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה והשבתיים על אדמתם אשר נתתי לאבותם'. והיינו, שלעתיד לבא לגודל הניסים שיהיו בגאולה העתידה, לא יהיו ניסי יציאת מצרים נחשבים ויהיו טפלים לניסים שיהיו לעתיד לבא. ולכן קוראים ליו"ט 'אחרון' של פסח, שיהיה זה הפעם האחרונה שיספרו בניסי יציאת מצרים, ומהרה תבוא הגאולה העתידה, שאז יהיו ניסים אלו טפלים לניסים שיהיו לעתיד לבא.

וכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א הוסיף בזה, שעפ"י דברי זקינו אפשר לבאר, טעם המנהג שנהגו לעשות באחרון של פסח סעודה ונקראת אצל תלמידי הבעש"ט 'סעודת משיח', כיון שבאחרון של פסח מרומז ביאת המשיח, שלא יספרו עוד בניסי יציאת מצרים. ודפח"ח.

הלא פרום לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית

ביתו של רבינו היה פתוח לרווחה לכל דורש ולכל מבקש, והוא אף זכה לארח בביתו, צדיקים גדולים ואנשים חשובים שנקלעו לקלויזנבורג.

"ביתו של זקני", מספר הגר"א, "היה בעצם הכנסת אורחים לכל דכפין ופתוח לרווחה לכל אדם רעב, צמא או עייף, עד שביתו נקרא בהלצה בפי כל "קלויזנבורג צענטראל האטעל"... (המלון המרכזי בקלויזנבורג). אמי הייתה מספרת, שבאמצע הלילה הייתה זקנתי הרבנית מרת גיטל הי"ד באה לפעמים, מעירה את בנותיה משנתן, וקוראת להן לקום מיצועיהם ולפנות את המיטות לאורחים שבאו זה עתה..."

"זקני רבינו זי"ע, היה יושב ועוסק בתורה יומם ולילה כ"ח שעות ביממה ולא פסק פומיה מגירסיה. לפרנסת הבית, ניהלה זקנתי מכולת ודודי הרב מרדכי הי"ד, היה עוזר לה לנהל את החנות.

"אגב, הייתה תקופה, שרבי מרדכי נעלם בכל יום לכמה שעות ולא ידעו היכן הוא. הוא לא סיפר מאומה לאף אחד ומיאן להסגיר את מקום שהותו... הסוד התגלה רק לאחר שנקפד פתיל חייו. לאחר שנלקח לעבודת פרך בפולין בשנת תש"ב, ונרצח שם ע"י הגרמנים הרוצחים ימ"ש הי"ד. לפתע, באו אנשים קשיי יום שהיו במצוקה כלכלית - לשאול את זקני, להיכן נעלמו חבילות המזון, שהיו מחכות להם בכל יום חמישי לעת ערב לידי דלת ביתם...?"

רק אז התברר, שהיה לו מקום מסתור שבו היה מזייף תלושי מזון ממשלתיים, עבורם יכלו לקבל מוצרים מבעלי המכולות, ובתמורה להם, ארגן כל שבוע מצרכי מזון לכבוד שבת למשפחות נזקקות בעיר..."

"אין לתאר וקשה לשער, את מעשי גמילות החסדים שהיו מדי יום בביתו של זקני זצ"ל. אמי ע"ה סיפרה לי שהיה פעם במוצאי יוה"כ, שזקנתי ע"ה הורתה לאחת מבנותיה, תיכף במוצאי הצום, שתלך ללוות לביתה רבנית זקנה אחת, שהתפללה עמם את תפילות היום. כשניסתה הבת לבקש מאמה, שתיתן לה קודם כל לטעום דבר מה לאחר הצום, מיאנה ואמרה לה: 'ראשית כל, צריכים לדאוג לאותה רבנית שתבוא לביתה בשלום...'"

עוד תיאור מרתק באשר למעשי החסד שיצאו מבית הרבנית, מסופר אודות הגה"ק מוישווא זי"ע (בספר הגה"ק מוישווא' שהוציא הרה"ח ר' נתן אליה ראט ז"ל) וכה מתואר שם:

"בשנת תרצ"ז לערך, שהה רבנו (מוישווא) בבית רפואה בעיר קלזנבורג, לצורך טיפול רפואי, ואחת מנשות החסד בעיר, הרבנית מברוד שהתפרסמה במעשי החסד הרבים שעשתה, כיתתה רגליה מדי יום לבית הרפואה, כדי לסייע לחולים היהודים שאושפזו שם.

"כשנודע לה על הימצאו של רבנו בבית הרפואה, מיהרה לשלוח למיטתו, את בנה הבחור שנודע לימים כהרה"צ ר' שלום מיכלוביץ זצ"ל האדמו"ר מבראד, והוא סייע לרבנו ולמשפחתו בנאמנות רבה, במשך כל ימי שהותם בבית הרפואה.

לאחר שתמו ימי שהותו של רבנו בבית החולים, סר רבנו ראשונה לבית אביו של הבחור ה"ה הרה"ק רבי יחיאל מיכל מבראד זי"ע. בני הבית, עמדו אחוזי התרגשות בראותם את רבנו ניצב על מפתן ביתם וחרדו לקראתו וקיבלו את פניו בחיל וברעדה. עד שנודע להם, כי הביקור אינו אלא כדי להכיר טובה לבנם הבחור, שסייע לרבנו בעת שהותו בבית החולים.

"רבי יחיאל מיכל, ניצל את הזדמנות הפז וביקש מרבנו לבחון את בנו הבחור ביורה דעה ולהעניק לו סמיכה. נענה רבנו: 'בוא נא הבחור אלי לוישווא שם אבחנוהו כראוי ואז אעניק לו סמיכה'..."

בהמשך, מסופר שם שהגה"ק מוישווא אכן העניק לו את הסמיכה המבוקשת, בתוספת קילוסין ושבחים, "בציינו, כי על אף שדרכו להעניק סמיכה רק לתלמידי, ברם בפעם הזאת, הנו חורג מדרכו וזאת בעקבות הכרת הטוב שרוחש לבחור זה, ה"ה הרה"צ ר' שלום מיכלוביץ מבראד שסייע לו בבית החולים..."

קשרים רמים, רקם רבינו עם גדולי ישראל באותו הדור ואף ביקר בחצרותיהם. אלו העריצוהו ושבחוהו מאד ורחשו לו כבוד ויקר רב.

סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בעת שהלכתי לבקר פעם אצל כ"ק אדמו"ר ה'תורת מרדכי' מוויזשניץ זצוק"ל, סיפר לי שפעמיים זכה וראה את רבינו זי"ע. פעם אחת, בעת שביקר בגרויסוורדיין אצל הרה"ק האהבת ישראל, ופעם אחרת כשהיה ה'תורת מרדכי' בקלויזנבורג הלך לבית מדרשו של רבינו להשתתף במעמד הדלקת נרות חנוכה של רבינו. ואמר לי, שרבינו חבש שטריימל לראשו בהדלקת הנרות, ושמחה של מצוה הייתה נסוכה על פניו.

בראיון שהעניק כ"ק האדמו"ר מראדוויל זצוק"ל בן כ"ק אדמו"ר מבראד רבי שלום זצוק"ל, למערכת 'אור הצפון - בעלזא', הוא סיפר עובדה נפלאה, על ביקורו של זקנו - רבינו בחצר הקודש בעלזא אצל הגה"ק מהרי"ד זי"ע.

וכה סיפר האדמו"ר זצוק"ל:

"אבי זצוק"ל ראה את כ"ק מהרי"ד זי"ע פעם אחת בלבד בראצפערט. היה זה בעקבות המקרה הבא.

"פעם הגיעה לשולחנו של זקני מקלויזנבורג, שאלה מורכבת. אחד ממתפללי בית מדרשו סיפר לו, כי לאחר שהשיא את אחד מילדיו, נפגש בנו עם בתו של המחנות - באמצע ימי השבע ברכות של אחיהם והשניים הביעו את רצונם להינשא זה לזו. השאלה הייתה בעצם, כי מכיוון שמשפחות אלו כבר התקשרו בקשרי שידוכין פעם אחת, לכן הוא בא לשאול את רבינו, האם עליהם להקפיד על צוואת רבי יהודה החסיד - לבל יתחתנו שני אחים ושתי אחיות, או שהם יכולים לעשות את השידוך השני.

"זקני זצוק"ל אמר לו, כי על שאלה כזאת אינו יכול לענות, וכיון שצדיק הדור מהרי"ד זי"ע נמצא בראצפערט (היה זה בעיצומה של מלחמת העולם הראשונה, שבה כידוע נמלט מהרי"ד מעירו והגיע לראצפערט עד יעבור זעם), לכן מוטב שהשואל יסע אליו,

בג' ניסן ובליילה שלמחרת עצרו כ-150 יהודים ממנהיגי הקהילה. זמן מה לאחר מכן, הורה הגסטפו להקים מועצה יהודית, והוטל עליה לקיים קשר עם הגרמנים, לדאוג לביצוע דרישותיהם ולהבטיח מעבר חלק וללא בעיות אל הגטו, שבו רוכזו יהודי העיר.

הצפיפות בגטו, הייתה גדולה מאוד מחמת ריכוז אוכלוסיות ממספר ערים לתוכו, והיה מחסור בשירותים סניטריים ובמצרכי מזון. בגטו היה חדר חולים אחד בלבד. כמה מאות גברים יצאו יום-יום לעבודה מחוץ לגטו.

בשבוע השלישי לקיומו של הגטו, פרצה בו מגפת טיפוס. החולים בודדו, ורופאים יהודים ומתנדבים מעובדי הכפייה לשעבר ששרדו מן המגפה, טיפלו בהם וניסו להקל על חוליים.

לא ניכנס כאן, לתיאור כל התלאות והעינויים שעברו חוסי הגטו באותם ימים אכזריים. כך למשל, ז'נדרמים הונגרים הובילו את היהודים ל"מִטְבְּעָה" - כפי שכינו בהומור מר את המקומות שבהם ניסו להוציא מהם כספים ועינו אותם

- כדי שיגלו, היכן הסתירו כסף וחפצי ערך.

ההגמון הנוכרי ארון מרטון, יצא להגנתם של יהודי הגטו ופעל בניסיון למנוע את גירושם. הוא אף שיגר בשמם איגרת בהולה לראש ממשלת הונגריה ולשר הפנים, אולם מאמציו לא נשאו פרי.

תושבי גטו קלויזנבורג גורשו לאושוויץ בשישה טרנספורטים בחדשים אייר-סיוון תש"ד.

"ביו"ט שבועות", מגולל הגרמ"א את התלאות של רבינו ומשפחתו, "הגיעו הקלגסים הרשעים ימ"ש לגרש את משפחת זקני הרבי מביתם אל המחנות. הם הכריחו את רבינו, לגלח זקנו ופאותיו. אין ספק שהבכי קורע הלב והיללות שניסרו אז בחלל, בקעו שערי שמים. כשאמי הייתה משחזרת ומספרת לי, איך

היה נראה אותו מחזה, היא הייתה מתייפחת בבכי.

היישוב הדעת הרוז'ינאי לא נלקח ממנו אף ברגע זה שעמד מול הרשעים כשחרבם מונחת על צאוורו.

"זקני נעמד בפתח ביתו ופנה אל ילדיו ואמר: 'אנו יודעים היטב להיכן מוליכים אותנו! וברצון עליון תגיע השעה, שהמלחמה הזאת תסתיים, ואתם תינצלו בעז'ה! רק דבר אחד ברצוני לבקש מכם! אנא מכם - להיכן שתבואו ותתגלגלו בתקופה קשה זו, תאכלו מכל הבא ליד - אל תהססו! רק כך, תוכלו להינצל ולהקים לאחר המלחמה דורות. ואם תחמירו על עצמכם באכילה, חששני ששוב

להציע לפניו את ספקו. אך מכיוון שאם הלה יגיע, הוא בוודאי לא יוכל להיכנס ולשאול את שאלתו כראוי, לכן הציע זקני צוק"ל שהוא ייסע לרבי מבעלזא וישאל במקומו. רבינו לקח אתו את בנו-אבי (הלא הוא הרה"צ רבי שלום צוק"ל) לראצפערט.

"כשהגיעו, הייתה אז שעת לילה, קרוב לזמן ר"ת ומרן המהרי"ד זי"ע, ישב בחצר עם בניו ומקורביו ושוחחו בענינים שונים שעמדו על הפרק. מרן זי"ע אמר את דעותיו אודות המלחמה: אוסטריה תעשה כך ורוסיה תעשה כך וכו'..."

"בעוד זקני צוק"ל עומד מרחוק, הבחין בו מרן המהרי"ד ואמר: 'מאכט'ס פלאץ, דאס איז א קרוב מיינע' (תעשו מקום, זהו קרוב משפחתי) והוציא את הפאטשיילע' (המטפחת) והראה על ימין ועל שמאל, לפנות לו מקום. כאשר ניגש, שאל אותו מרן: 'איז וואהר אז איהר זענט דעם רבי'ן ר' מיכל'ס אייניקל?' (האם נכון שאתם נכד של הרבי ר' מיכלי?) הלא זקנכם נהג להתפלל בשעה כזו... ומיד התחיל בקול: 'זידבר'.. ונעמדו להתפלל תפילת מנחה.

(ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שאולי נתכוון בהשאלה "איז וואהר אז איר זענט" וגו' לעורר העניין שאמר הגה"ק משאמלויא, כפי שהובא לעיל, שעד דור חמישי יהיו צאצאי המגיד-נוטרי ברית)

לאחר תפילת מנחה, ניגש זקני וביקש לשאול את שאלתו. אמר לו מרן: 'קודם כל, אתן לכם לאכול ואחר כך אשמע את אשר בפיכם ונבקש מהרבנית שתכין וועטשערע'. (ארוחת ערב) ואכן מרן מהרי"ד זי"ע התיישב ליד השולחן והגישו לזקני צוק"ל ארוחת ערב מכובדת שכללה נטילת ידיים לפניו. כאשר הציע זקני צוק"ל את שאלתו, הזדעזע מרן מהרי"ד זי"ע ותמה: "הא...". וירק על הרצפה, על עצם השאלה... למותר לציין, שכבר לא היה צורך בתשובה מפורשת והשידוך התבטל ולא יצא לפועל..."

זכור ימות עולם

לאחר שפרצה מלחמת העולם השנייה, יהודי קלויזנבורג 'נהנו' עדיין משקט יחסי עד לשנת תש"ב, כאשר מאות מיהודי העיר גויסו לשירות עבודת כפייה במסגרת צבא הונגריה. רובם הוצבו באוקראינה, ורבים מהם נספו שם בנסיבות שונות.

המהפך המהותי על העיר, התרחש כאשר הצבא הגרמני כבש את הונגריה בשלהי החורף תש"ד. יחידות גרמניות נכנסו לקלויזנבורג

לא יישאר מכם חלילה זכר!

וזו הייתה צוואתו האחרונה של זקני צוק"ל.

רגעים ראתה אמי ע"ה כבר את המוות בעיניה. רגע קט לפני שהרשעים ימ"ש הפעילו את צינורות הגז, הגיע מברק מגרמניה שהרשעים צריכים נשים לעבודה, ותיכף שחררו אותן... זה היה נס גלוי - שהשי"ת השאיר אותן בחסדו לפליטה.

"אין לנו שמץ של השגה, במהות הייסורים שהיו מנת חלקם של בני משפחותינו בשנות השואה. פעם, ישבתי בליל שבת בחורף, שעות על גבי שעות עם אמי ע"ה והיא סיפרה לי, את המאורעות שעברה בגיא צלמוות. ולמרות זאת, היא עדיין לא הגיעה לאפס קצהו של תיאור החורבן הנורא, שעברו בני ישראל באותן שנים איומות".

"לאחר המלחמה הקשה, כאשר שאלו את אמי ע"ה: 'היכן היא הקב"ה בשואה?', תהתה על עצם השאלה והייתה עונה לשואלים: 'מה הכוונה? הרי דווקא אז, ראינו את הקב"ה בכל צעד ושעל! כל פרט התנהל בחשבון מדוקדק מלמעלה!', חותם הגר"ח"א את תיאורו המצמרר.

רבינו הי"ד הניח אחריו את יוצאי חלציו, שנשארו לפליטה אחרי שנות הזעם:

(א) בנו מ"מ הרה"צ רבי שלום מיכלאוויטש זצוק"ל אדמו"ר מבראד, שנשאר נצר יחיד בן אחר בן להרה"ק האור יצחק מראדוויל זי"ע, נסתלק בשנת תשמ"ה.

(ב) בתו הרבנית מרת מרים ע"ה אשת הרה"צ רבי יעקב שמשון לנדמן זצוק"ל אדמו"ר מבענדער

(ג) בתו הרבנית מרת רייזל ע"ה אשת הגה"צ רבי דוב שפיצער זצוק"ל אב"ד אגארד

(ד) בתו מרת שיינדל הענע ע"ה אשת הרה"ח רבי נחום אליהו אייזנברג ז"ל.

(ה) בתו הרבנית מרת הינדא בראנא ע"ה אשת הרב בנש"ק החסיד הישיש רבי אהרן לייב באש זצ"ל.

(ו) בתו מרת שרה ע"ה אשת הרה"ח בנש"ק רבי דוד ראטנבערג ז"ל.

זכותם תגן עלינו.

בשולי המאמר, כדאי לציין, כי בחצרות הקודש הממשיכים את מורשתו הטהורה, של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, שמור ניגון מעורר במיוחד, אותו מנגנים בעת הנענועים בסוכות. תנועות הניגון מכוונים לעבודת הנענועים כסדר הסודות והכוונות העמוקות. מקורו של הניגון, הוא מפיו של רבינו הרה"ק רבי יחיאל מיכל מבראד זי"ע הי"ד. ועל פי המקובל, ניגון זה מקורו טהור, מלוח לבו הבורח של המגיד הקדוש בעצמו.

זו היתה דרכו של רבינו שלמרות היותו במצב של חרב מונחת על צאוורו, כשהבין טוב מאוד את המצב, ולמרות שראה את עם ישראל באובדנו השניה אחרי ההשכלה הארורה אשר עשתה שמות בבני ישראל, וכעת הם הולכים כצאן לטבח, כביכול כלתה הרעה מאת ה', בכל זאת לא סר בטחונו, כי נצח ישראל לא ישקר, ובוודאי יקום מחדש מעפר לתקומה, ותפקידו במצב זה לראות שלכ לפחות ישארו גופי ישראל אשר מהם יפריח הקב"ה דור חדש. וזה היתה צאוותו בקודש.

למותר לציין כי לפלא הוא שידע בכח קדושתו חלק מזרעו היו אחד מעיר ושניים ממשפחה אשר מהם יתה תקומה לעם הקודש.

זכרם לא יוסף מזרעם

בט' בסיון עלה רבינו על המוקד באושוויץ, יחד עם אשתו הרבנית הצדקנית מרת גיטל ע"ה, ובנו הק' הילד צבי יוסף הי"ד והבחור הק' לוי משה יהודה הי"ד הובא לאושוויץ לעבודת פרך, ונהרג עקה"ש בקרון הרכבת זמן קצר קודם השיחרור. זאת בנוסף לבנו הק' רבי מרדכי הי"ד אשר הובא בשנת תש"ב לעבודת הפרך בפולין ושם נרצח עקה"ש, ואלה שנשארו בחיים סיפרו שהובא לקבורה ע"י בו ביום - יום שנולד בו - פורים תש"ב.

ארץ אל תכסי דמם!

ניבא הסבא וידע מה ניבא. תחזיתו אכן התגשמה וחלק גדול מילדיו, ניצל ב"ה, כפי שמעיד הרב אייזנברגר.

"אמי ע"ה וכל ארבעת אחיותיה עם עוד בת דודה, בשם מרת לאה ברוין ע"ה שהו בכל זמן המלחמה ביחד, והיה בכך מעין נס גלוי ובסייעתא דשמיא, הן הצליחו להיות ביחד.

"הנוסעים הורדו מהרכבת ועברו את הסלקציה המפורסמת של הצורר מנגלה ימ"ש, שבמהלכה חרץ את גורל האומללים, לשבט או לחסד. אמי ע"ה הייתה נמוכת קומה, רזה וחיוורת ולכן, נוצר חשש כבד בלב בני המשפחה, שמא כאשר הרשע יראה את קלסתרונה ה'אנמית', לא יחפוץ בה למלאכה וישלח אותה לצד השמאלי - שמשמעותו כידוע, הייתה מוות בטוח, לעומת הצד הימני - שנועד להפנות את הצעירים לעבודה.

"השי"ת ברחמיו, נתן רעיון אמיץ בלב אחותה מרת מרים ע"ה. היא ניגשה לאמי וסטרה בחוזקה על פניה כדי שיהפכו לסמוקות. כך היא תראה בריאה וחזקה... העצה הועילה ב"ה והיא אכן הופנתה לעבודת כפיים".

"פעם ארע, שהכניסו את כולן ביחד לתאי הגזים, ואז באותם

זכותו הק' תגן עלינו ועל כל ישראל

